

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER DENİZ HUKUKU SÖZLEŞMESİ'NİN 121. MADDESİNİN DOĞU AKDENİZ'DE ETKİSİ: MEİS, KARAADA VE FENER ADASI'NIN STATÜSÜNE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Uğur BAYILLIOĞLU*

ÖZ

Meis, Karaada ve Fener Adası, Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de geniş bir deniz yetki alanı iddiası için dayanak teşkil etmektedir. Yunanistan, bu adaları bir "grup" olarak nitelemek suretiyle deniz yetki sınırlandırmasında, tam etki göstermeleri gerektiğini iddia etmektedir. Türkiye ise sınırlandırma hukuku kurallarına dayanarak bu iddiayı kabul etmemektedir. Bu bağlamda, Meis, Karaada ve Fener Adası'nun münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırması açısından etki göstermemesi ve sadece karasuları ile yetinmesi gerekir. Söz konusu adaların etkisizliğini sağlamak üzere Türkiye'nin dayanabileceği bir başka kural, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121/3. maddesidir. Gerçekten de eğer bu adalar bahsi geçen madde anlamında kaya statüsünde iseler zaten münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı üretemeyecekleri için bu alanların sınırlandırılmasında da etkisiz olacaklardır. Bu da Doğu Akdeniz'e ilişkin Türk tezlerine katkı sağlayan bir dayanak teşkil edecektir. Bu çalışmada, söz konusu adaların statüsü, Güney Çin Denizi Tahkiminde tespit edilen ölçütler bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırma Uyuşmazlığı, Meis, Karaada ve Fener Adası, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. maddesi, Güney Çin Denizi Tahkimi, tam yetkili ada ve kaya statüsü.*

THE EFFECT OF ARTICLE 121 OF THE UNITED NATIONS CONVENTION ON THE LAW OF THE SEA ON EASTERN MEDITERRANEAN: AN EVALUATION OF THE STATUS OF MEIS, KARAADA AND FENER ISLANDS

ABSTRACT

Meis, Karaada and Fener Islands are the basis for Greece's claim for a wide range of maritime jurisdiction areas in the Eastern Mediterranean. Greece claims that these islands should have a full effect in the delimitation of maritime jurisdiction areas by qualifying them as a "group". Turkey does not accept this claim by virtue of delimitation rules. In this context, Meis, Karaada and Fener Islands should have no influence in terms of delimitation of exclusive economic zone and continental shelf

* Doç. Dr., Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ABD Öğretim Üyesi (ugurbayil@cankaya.edu.tr)

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 14/01/2019

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 29/04/2019

and should only be content with territorial waters. Another rule on which Turkey can based its claims to ensure the ineffectiveness of the islands concerned is the article 121/3 of United Nations Convention on the Law of the Sea. Indeed, whether these islands are rock in the sense of the aforementioned article, they will be ineffective in delimiting these areas since they cannot generate the exclusive economic zone and the continental shelf. This will be an argument that contributes to the Turkish theses on the Eastern Mediterranean. In this study, the status of these islands are evaluated in the context of the criteria determined in the South China Sea Arbitration.

Key Words: *Eastern Mediterranean Maritime Delimitation Dispute, Meis, Karaada and Fener Islands, The South China Sea Arbitration, Article 121 of United Nations Convention on the Law of the Sea, status of fully entitled islands and rocks.*

I) Konunun Takdimi ve Önemi:

Türkiye ile Yunanistan arasındaki Ege Denizi'ne ilişkin uyuşmazlık konularından birisini teşkil eden kıta sahanlığı sınırlandırma sorunu, yıllardır çözümsüz kalmıştır. Buna bir de son yıllarda Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları sınırlandırma sorunu eklenmiştir. Bu sınırlandırma sorunlarındaki temel tartışma noktası, taraflar arasındaki temel görüş ayrılığı, adaların, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasına etkileri meselesidir. Adaların sınırlandırmaya etkileri meselesiyle doğrudan ilgili bir mesele de Yunanistan'ın, Ege ve Doğu Akdeniz'de bulunan bazı adalara yönelik iskân politikasıdır.

Kasım 1995'den itibaren Yunan basınında, aralarında bu çalışmanın temel odağı yapılan Karaada ve Fener Adası'nın da bulunduğu 11 adanın, Yunanistan Ege ve Mili Savunma Bakanlıklarının işbirliğiyle iskâna açılacakları ve bu adalara yerleşecek kişilere bazı teşvikler verileceği ve bina, su, yakıt deposu, bayrak direği, sığınak ve kilise gibi tesisler yapılacağı yönünde haberler çıktığı aktarılmıştır.¹ Kurumahmut, iskân faaliyetinin nedeninin, Yunanistan'ın söz konusu adalar üzerindeki egemenliğe ilişkin tereddütlerinden kaynaklanan bir nevi egemenlik gösterisi olduğunu, bu faaliyetin, tarafların kıta sahanlığı sınırlandırmasına ilişkin tezleri karşısında Ege'de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasına bir

¹ Ali KURUMAHMUT, "Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı", **Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar**, (Yayına Hazırlayan, Ali KURUMAHMUT), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998, s. 10-11. Ayrıca bkz: Turgay CİN, **Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'deki Karasuları Genişliği Sorunu**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000, s. 49.

etkisi olamayacağını ve BMDHS'nin 121/3. maddesi anlamında bir sonuç doğurmayacağını belirtmiştir.² Ak da aynı görüşü paylaşmakta ve bunu, Doğu Akdeniz'deki sınırlandırma sorunu açısından Karaada ve Fener Adası için ayrıca ifade etmektedir.³ Aşağıda belirtileceği gibi Türk doktrininde özellikle Meis, sınırlandırmaya etkisizliği vurgulanmak suretiyle sınırlandırma hukuku verileri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Aynı durum Ege sınırlandırma uyuşmazlıkları için de geçerlidir.⁴

Doğu Akdeniz için Yunanistan'ın iskân politikasını egemenlik uyuşmazlığına bağlayan ve Meis'in sınırlandırma hukuku verileri çerçevesinde sınırlandırmadaki etkisizliğini ortaya koyan görüşler, Türk tezleri lehine önemli ve değerli dayanaklar sunmaktadır. Fakat kanımızca Doğu Akdeniz deniz yetki alanları sınırlandırma uyuşmazlığı açısından Türk tezleri lehine sonuç doğuracak, Türk tezlerini çeşitlendirecek, dışlanmaması gereken bir ihtimal daha bulunmaktadır. Bu ihtimal, iskâna açılan veya açılacak adaların durumunu, özellikle Karaada ve Fener Adası açısından ve Meis'i de hesaba katarak Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS)⁵ 121/3. maddesinde öngörülen şartlar çerçevesinde gündeme getirmek ve değerlendirmektir. Dolayısıyla yukarıda belirtilen ve Yunanistan'ın iskân politikasını salt egemenlik tartışmasına hasreden ve bu iskân politikasında, BMDHS'nin 121/3. maddesini dışlayan önemli ve değerli görüşlere, Doğu Akdeniz'de bulunan Karaada ve Fener Adası açısından katılmıyoruz. Nitekim CİN de genel olarak, Yunanistan'ın iskân politikası ile BMDHS'nin 121/3. maddesi arasında bağ kurmuştur.⁶ Kanımızca, BMDHS'nin 121/3. maddesi asıl etkisini Doğu Akdeniz için gösterecek, Türk tezlerini çeşitlendiren asıl değerli

² KURUMAHMUT, (1998), s. 11–12. Yazar aynı görüşü, daha sonraki bir çalışmasında da yinelemiştir. Bkz: Ali KURUMAHMUT, “Karaada (Ro), Meis ve Fener Adası (İpsili)”, **Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset**, (Yayıma Hazırlayan, Sertaç Hami BAŞEREN), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 329–330.

³ Gökhan AK, “Meis, Karaada ve Fener Adası'nın Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorununa Etkileri”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C. 11, Sa. 41, 2015, s. 141–142.

⁴ Mesela Acer, Ege'ye ilişkin yaptığı genel tespit, Ege adalarının, hak sahipliği esasında değil de sınırlandırmadaki rolleri açısından incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Yücel ACER, **The Aegean Maritime Disputes and International Law**, Ashgate Publishing Limited, Burlington, 2003, s. 98.

⁵ Çalışmada, BMDHS'den yapılan alıntılarda, şu çeviri esas alınmıştır: , M. Aydoğan ÖZMAN (çev.), **Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi**, İstanbul Deniz Ticaret Odası, İstanbul, 1984.

⁶ Bkz: CİN, s. 48–49 ve eşlik eden dipnotlar.

dayanakları, Doğu Akdeniz için ortaya koyacaktır. Bu nedenle çalışmada, BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde yapılacak değerlendirmeler, Doğu Akdeniz'de bulunan Meis, Karaada ve Fener Adası ile sınırlı tutulacaktır.

BMDHS'nin "Adaların Rejimi" başlıklı 121. maddesi şu düzenlemeyi içermektedir:

"Bir ada, sularla çevrili olan ve sular yükseldiğinde su üstünde kalan, doğal olarak meydana gelmiş kara parçasıdır.

3. paragraf hükümleri saklı kalmak üzere, bir adanın karasularının, bitişik bölgesinin, münhasır ekonomik bölgesinin ve kıta sahanlığının sınırlandırılması, işbu Sözleşmenin diğer kara parçalarına uygulanabilir hükümlerine uygun olarak yapılır.

"İnsanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacaktır."

Adaların sahip olacakları deniz alanlarını düzenleyen maddenin 3. paragrafına göre eğer maddenin 1. paragrafı çerçevesinde, sularla çevrili olan ve sular yükseldiğinde su üstünde kalan, doğal olarak meydana gelmiş kara parçası niteliğindeki bir ada, insanların oturmasına elverişli değilse veya kendine has ekonomik bir yaşamı bulunmuyorsa, kaya statüsündedir. Söz konusu düzenlemede, kaya statüsüne bağlanan hukuki sonuç ise münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hakkına sahip olmamaktır. Fakat eğer bir ada, maddenin 3. paragrafındaki şartları karşılıyorsa, kaya statüsünde nitelendirilmeyecek ve münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hakkına sahip olacağı gibi söz konusu deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında, anakaralarla aynı hükümlere tabi şekilde değerlendirilecektir. Ayrıca bu düzenlemeden çıkan, inceleme konumuzla bağlantılı bir diğer sonuç, maddenin 1. paragrafındaki şartları taşıyan tüm adaların, iç suları ve karasuları haklarının bulunduğu şeklindedir.

Aşağıda ayrıntılı şekilde değinilecek olan Filipinler ile Çin arasındaki Güney Çin Denizi Tahkiminde verdiği kararda Hakem Mahkemesi,⁷

⁷ Karar metni için bkz: PCA Case No: 2013-19, In The Matter Of The South China Sea Arbitration –before– An Arbitral Tribunal Constituted Under Annex VII To The 1982 United Nations Convention On The Law Of The Sea, –between– The Republic Of The Philippines –and– The People's Republic Of China, Award, 12 July 2016, <http://www.pcacases.com/pcadocs/PH-CN%20-%2020160712%20-%20Award.pdf>. (erişim tarihi 1.10.2016). Karar hakkında tespit ve değerlendirmeler için bkz: Uğur BAYILLIOĞLU, "Güney Çin Denizi

BMDHS'nin 121. maddesine ilişkin olarak bir terminoloji benimsemiştir. Buna göre Hakem Mahkemesi, med zamanı su üstünde kalan ve med yüksekliği olarak adlandırdığı adaları iki alt kategoriye ayırmış, ilk alt kategori olarak belirlediği “kaya” terimini, insan oturmasına elverişli olmayan veya kendine has bir ekonomik yaşamı bulunmayan ve dolayısıyla münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı hakları bulunmayan adalar için kullanmış, ikinci alt kategori olarak benimsediği “tam yetkili adalar” terimini ise kaya olmayan ve BMDHS'nin 121/2. maddesine göre diğer kara parçaları ile aynı haklara sahip adalar için kullanmıştır.⁸ Bu çalışmada, aynı terminoloji kullanılacaktır.

Meis, Karaada ve Fener Adası'nın statüsünü, BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde incelemeyen önce Yunanistan'ın, Doğu Akdeniz'deki sınırlandırma uyumsuzluğunda, söz konusu adalara atfettiği etkiyi ortaya koymak gerekir. Bu da bize, Doğu Akdeniz deniz yetki alanları sınırlandırmasında, söz konusu adaların etkisizliğini sağlamak için Türkiye'nin neden elindeki tüm hukuki imkanları kullanmasının hayati bir zorunluluk olduğunu gösterecektir. Gerçekten de Meis, Karaada ve Fener Adası açısından Doğu Akdeniz'deki can yakıcı manzarayı, Yunanistan ile Kıbrıs Cumhuriyeti sıfatını kullanan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) ileri sürdüğü deniz yetki alanı sınırlarını gösteren harita oluşturmaktadır.⁹ Söz konusu haritadan açıkça görüldüğü gibi neredeyse bir eşkenar üçgen deniz alanı, salt Meis, Karaada ve Fener Adası nedeniyle Yunanistan'a verilmiş gözükmektedir. Vurgulamak gerekir ki söz konusu haritadaki eş kenar üçgen oluşturan deniz alanı, Rodos, Kerpe, Kaşot, Girit Adaları veya Mora Yarımadası tarafından değil, doğrudan

Tahkiminde Hakemlik Mahkemesi'nin İnsanlığın Ortak Mirası ve Diğer Devletlerin Deniz Alanlarına Sağladığı Koruma: Ada Statüsünün Sınırlanması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl. 2017, Sa. 130, s. 419–456.

⁸ The South China Sea Arbitration Award, para, 280. Hakem Mahkemesinin terminolojiye ilişkin tespitinin tamamı için bkz: Ibid, s. 429–430. Hakem Mahkemesi kararda, tam yetkili ada, kaya ve cezir yüksekliklerini kümülatif olarak ifade etmek üzere, adasal yapı olarak Türkçeye çevrilebilecek olan “insular features” ibaresini kullanmıştır. İnceleme konumuz cezir yüksekliklerini kapsamadığı için, Hakem Mahkemesi kararına atf yapılırken, Mahkemenin “insular features” veya “features” ibarelerini kullandığı yerlerde, ada ibaresini kullanmayı tercih ettik. Fakat Hakem Mahkemesinin bazı genel tespitlerini aktarırken, orijinal ifadeye sadık kaldık.

⁹ Harita için bkz: J.R.V. PRESCOTT, **The Maritime Political Boundaries of the World**, Methuen, London–New York, 1985, s. 307; Sertaç Hami BAŞEREN, “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırması Sorunu: Tarafların Görüşleri, Uluslararası Hukuk Kurallarına Göre Çözüm ve Sondaj Krizi”, **Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset**, (Yayıma Hazırlayan, Sertaç Hami BAŞEREN), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 260.

Yunanistan'ın resmi tezlerinde ve Yunan doktrininde “Meis Grubu” olarak adlandırılan ve Antalya'ya bağlı Kaş ilçesinin hemen karşısında konumlanan adalar nedeniyle Yunanistan'a verilmiş gözükmemektedir. Dolayısıyla, Karaada ve Fener Adası'na yönelik iskân faaliyeti, salt egemenlik tartışmasına odaklı şekilde değerlendirilmemelidir. Gerçekten de Yunanistan'ın, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de TPAO'ya verdiği ruhsatları protesto eden 20 Şubat 2013 tarihli notası, Yunanistan'ın bu konudaki resmi tezini ortaya koymaktadır.¹⁰ Buna göre Yunanistan, Türkiye'nin ruhsat verdiği parsellerden, 5033 numaralı olanının, Meis Adalar Grubu'nun mevcut 6 mil karasuları sınırına değecek kadar yakın mesafede yer aldığını, BMDHS ve örf ve adet hukuku kurallarına göre, Meis Adalar Grubu'nun da BMDHS'nin 121/2. maddesi ve içtihat tarafından da kabul edildiği gibi karasularının ötesinde ana karalar gibi deniz alanlarına sahip olduğunu iddia etmiştir. Şu halde Yunanistan, Karaada ve Fener Adası'nı da dahil ederek, Meis'i bir adalar grubu olarak kabul etmekte ve bu adaların tam yetkili ada statüsünde olduğunu iddia etmektedir.

Yunan doktrini de Yunan resmi tezleri ile paralel görüşleri sürmüştür. Poulantzas, Meis Grubu ve çevresindeki adacıklar ile Anadolu sahili arasındaki münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasının eşit uzaklık çizgisi temelinde yapılması ve Yunanistan'ın bu adalara dayanarak 200 mil münhasır ekonomik bölge iddia ederek güneybatı yönünde bu adaların münhasır ekonomik bölgelerinin, Kıbrıs'ın münhasır ekonomik bölgesinin sınırına kadar götürülmesi gerektiğini ileri sürülmüştür.¹¹ Yine GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki sınırlandırma girişimlerinden önce Rozakis de bu meseleye parmak basmıştır. Yazar Meis'i, “küçük bir takımada”, “küçük adalar grubu” ve “Yunan adalar kompleksi” olarak nitelemiş ve bu kompleksin, Doğu Akdeniz'deki Türk–Yunan sınırlandırmasında, Kıbrıs'a kadar doğu ve güney yönlerindeki deniz alanları üzerinde Yunanistan'ın kesin iddiasını oluşturacağını belirtmiştir.¹²

¹⁰ Nota metni için bkz: Permanent Mission of Greece to the United Nations, Verbal Note, Ref. 389, February 20, 2013, aktaran, BAŞEREN, (2013), s. 277–278.

¹¹ Nicholas M. POULANTZAS, “The Status of Islands in the International Law of the Sea: The Megisti Case”, **Contemporary Developments in International Law: Essays in Honour of Budislav Vukas**, (Ed. Rüdiger WOLFRUM / Maya SERSIC / Trpimir M. SOSIC), Brill Nijhoff, Leiden / Boston, 2015, s. 256.

¹² Christos L. ROZAKIS, “The Greek Continental Shelf”, **Greece and the Law of the Sea**, (Ed. Theodore C. KARIOTIS), Kluwer Law International, The Hague / London / Boston, 1997, s. 73, 108 ve 18 no'lu dipnot. Yazar ayrıca, söz konusu adaların mevcudiyetinin, bir tarafta Yunanistan ve Türkiye diğer tarafta Mısır ve Kıbrıs arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırması açısından sorun yarattığını belirtmiş ve Meis Adaları'nın, Türkiye, Mısır ve Kıbrıs tarafında da paylaşılan Doğu Akdeniz'in bu kısmındaki deniz yatağı ve toprak altına

Aynı şekilde Kariotis de Meis'i, "Adalar" olarak nitelemek suretiyle, Meis'in, Kıbrıs ile münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasına etkisine ilişkin tespitler yapmıştır.¹³ Görüldüğü gibi Meis ve çevresindeki adalar, Yunanistan için önemli miktarda deniz yetki alanı elde etmek açısından temel bir dayanaktır. Kanımızca, Meis ve çevresine yayılmış olan içlerinde Karaada ve Fener Adası'nın da bulunduğu adalar,¹⁴ bir takımada, bir grup veya kompleks olarak değerlendirilmek suretiyle sınırlandırmada tam etki, tüm bu gruba verilmek istenmektedir. Nitekim Prescott, Meis'ten küçük bir adalar grubu olarak bahsetmiş ve Yunanistan'ın bu adalar nedeniyle 5240 mil² boyutunda deniz alanı elde etme ihtimali bulunduğunu belirtmiştir.¹⁵ Şüphesiz Meis, bölgedeki en büyük ada olduğu için de öne çıkmaktadır. Şu halde Meis ile Karaada ve Fener Adası'nın varlığı ve konumları, Doğu Akdeniz'e ilişkin Yunan iddialarının merkezindedir. Yunanistan böylece, Mısır'la yapmayı planladığı antlaşmada öngörülecek sınırlandırma istikametinin izin vereceği ölçüde, siyasi açıdan bütünleşemediği Kıbrıs Adası ile en azından münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı bütünleşmesi sağlamış olacaktır.¹⁶ Bu bağlamda Türk

Yunanistan'ın açılan kapısı olduğunu ileri sürmüştür. Ibid, s. 73.

¹³ Theodore C. KARIOTIS, "Greek Fisheries and the Role of the Exclusive Economic Zone", **Greece and the Law of the Sea**, (Ed. Theodore C. KARIOTIS), Kluwer Law International, The Hague / London / Boston, 1997, s. 209.

¹⁴ Meis'in çevresinde özellikle Meis ile Kaş arasında birçok küçük ebatlı ada bulunmaktadır. Yunan resmi tezinde ve doktrininde, Meis Adası tekil olarak değil de bir grup veya takımada olarak nitelenirken, buna, söz konusu küçük ebatlı adaların da dahil edildiği anlaşılmaktadır. Çalışmada bunların durumuna değinilmeyecektir. Zira Karaada ve Fener Adası'nın söz konusu adalardan daha büyük olması nedeniyle, Karaada ve Fener Adası için BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde yapılacak tespitler, bu küçük adalar için de evveliyetle geçerli olacaktır.

¹⁵ PRESCOTT, s. 308.

¹⁶ Yunanistan, bu amaca ulaşmak için GKRY ile bir sınırlandırma antlaşması yapmayı düşünmektedir. Bunun ilk ayağını da Mısır ile bir sınırlandırma antlaşması yapmak oluşturmaktadır. Nitekim Yunan haber ajansı AMNA'nın Yunan hükümet kaynaklarına dayandırdığı bir haberinde, Yunanistan, Mısır ve GKRY devlet başkanlarının Girit'te düzenledikleri üçlü zirvede, Yunanistan ile Mısır arasında münhasır ekonomik bölge sınırlandırma antlaşmasına ilişkin teknik müzakerelerin, 2018 yılının sonuna kadar tamamlanması konusunda Yunan ve Mısır devlet başkanlarının mutabakata vardıkları belirtilmiştir. "Tsipras: Technical negotiations for the delimitation of EEZ to be concluded this year" (<https://www.amna.gr/en/article/299864/Tsipras-Technical-negotiations-for-the-delimitation-of-EEZ-to-be-concluded-this-year>, erişim: 30.10.2018). Yunanistan'ın önce Mısır sonra GKRY ile bu antlaşmaları yapabilmesi için de öncelikle Meis'in güneyindeki deniz alanlarında, Türkiye'nin haklarını reddetmesi gerekir. Nitekim Yunanistan, 24 Şubat 2005 tarihli notası ile bu yöndeki iddialarını ortaya koymuş ve Başeren'in tespitiyle, tüm adalara kıta sahanlığı verilmesini ve Türkiye ile kıta sahanlığı sınırlandırmasının Meis de dahil en yakın Yunan adaları ile Anadolu arasındaki ortay hattın esas alınarak yapılmasını

doktrininde Ege egemenlik uyuşmazlığı ve Karaada ile Fener Adası'na yönelik egemenlik tartışmasında önemli ve değerli argümanlar sunan Kurumahmut,

“... Meis Adası ve bitişik adacıklarının yanında Karaada ve Fener Adası'nın da Yunanistan egemenliğinde olması ve karasuları dışında adalara da deniz yetki alanları tanınması durumunda, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasında Türkiye'nin pozisyonu zayıflayabilecek ve aynı ölçüde Yunanistan'ın pozisyonu kuvvetlenebilecektir...”

Karaada ve Fener Adası'nın Türkiye'nin egemenliğinde kalması durumunda, Doğu Akdeniz'de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin paylaşımında Meis Adası'nın herhangi bir etkisinin olabileceğini söylemenin ve iddia etmenin mantıklı bir hukuki izahı olamayacaktır.”¹⁷ tespitini yapmıştır.

İşte bu nedenle ve yazarın Karaada ve Fener Adası'na yönelik egemenlik pozisyonunun, Ege'deki kadar kuvvetli olmadığını ve Türkiye'nin zemin veya inisiyatif kaybetmesi halinde gündeme getirilebilecek bir argüman olduğunu belirtmesi karşılığında,¹⁸ söz konusu iki adayı ve üzerinde bir egemenlik tartışması yapılamayan Meis'i, BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde sorgulamak, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e ilişkin tezleri açısından etkili bir argüman teşkil edecektir.

Doğu Akdeniz'deki sınırlandırma sorunu bağlamında, Meis, Karaada ve Fener Adası merkezi önemdedir. Türk doktrininde deniz yetki alanı sınırlandırması açısından Meis Adası'nın, iki ana kara arasındaki ortay hattın ters tarafında kalması ve boyutu nedeniyle ihmal edilerek açık deniz tarafında sadece karasuları ile yetinmesi gerektiği içtihadı da dayanarak haklı olarak ileri sürülmüştür.¹⁹ Aynı değerlendirme, Yunan tezi çerçevesinde Meis Grubu

istemmiştir. Sertaç Hami BAŞEREN, **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı**, TÜDAV, İstanbul, 2010, s. 7–8. Söz konusu Yunan notasının metni için bkz: Ibid, s. 110. Tüm bunlar, Yunanistan'ın resmi tezinde, Meis'in Karaada ve Fener Adası ile beraber bir grup olarak kabul edildiği de göz önüne alınca, söz konusu adaların Doğu Akdeniz'deki sınırlandırma açısından merkezi önemlerini teyit etmektedir.

¹⁷ KURUMAHMUT, (2013), s. 330'dan naklen.

¹⁸ Ibid, s. 330.

¹⁹ Bkz: Yücel ACER, “Doğu Akdeniz'de Deniz Alanlarının Sınırlandırılması ve Türkiye”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C. 1, Sa. 1–2, 2005, s. 97–100; BAŞEREN, (2010), s. 43–46, BAŞEREN, (2013), s. 290–291. Kesme etkisi temelinde yapılan değerlendirme için bkz: Yunus Emre AÇIKGÖNÜL, “Uluslararası Adalet Divanı'nın Nikaragua/Kolombiya Kararının Türkiye'nin Deniz Uyuşmazlıklarına Yansımaları”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C. 10, Sa. 40, 2014, s. 22. Yine yabancı doktrinde, Meis'in sınırlandırmadaki etkisinin, hakça ilkeler ve kesme etkisi temelinde sınırlanması yönünde görüşler

içinde kabul edilen Karaada ve Fener Adası için de geçerlidir. Fakat içtihat, ters taraftaki adalara karasuları dışında deniz yetki alanı verilen örnekler de bulunmaktadır; nitekim Ak da bu riske dikkat çekmiştir.²⁰

Dolayısıyla her ne kadar Türk tezlerini haklı çıkarır gözüke de sınırlandırma hukukuna ilişkin tartışmalardan ve bazı içtihat müphemliklerinden (hatta zikzaklarından) kaçınmak için kanımızca önümüzde iki yol bulunmaktadır. İlki, Türk doktrinin de Kurumahmut'un başını çektiği ve Ak tarafından da savunulan Karaada ve Fener Adası üzerindeki Yunan egemenliğini sorgulamaktır.²¹ Fakat Meis üzerinde bu sorgulamanın yapılabilmesi mümkün gözükmemektedir. Karaada ve Fener Adası'na yönelik egemenlik sorgulaması tezinin fayda ve sakıncaları olabilir. Bu bizim burada inceleyeceğimiz bir konu değildir. Biz burada, sınırlandırma hukukunun farklı tartışmalarından kurtulmak için Karaada ve Fener Adası üzerindeki egemenlik tartışması yerine veya yanına, bir de Meis Adası'nı da dahil ederek, söz konusu adaların tam yetkili ada statülerinin sorgulanmasını öneriyoruz. Kanımızca, söz konusu adaların statülerinin, BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartlar çerçevesinde sorgulamaya açılması, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e ilişkin tezlerinin çeşitlendirilmek suretiyle berkitilmesi açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Bu sorgulama faaliyeti neticesi, Meis, Karaada ve Fener Adası'nın BMDHS'nin 121/2. maddesi anlamında tam yetkili ada değil de 121/3. maddesi anlamında kaya olarak kabul edilmeleri halinde söz konusu adaların

bulunmaktadır. Bkz: PRESCOTT, s. 308–309; Faraj Abdullah AHNISH, **The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean**, Clarendon Press, Oxford, 1993, s. 377. İnan, bu bağlamda, Türkiye'nin bu tezini destekleyen ve Yunanistan tarafından yapılan bir tek taraflı işleme dikkat çekmiştir. Yazara göre Yunanistan'ın, Mayıs 2003'te Meis'in güneyindeki bir bölgenin deniz yatağında bilimsel araştırma için Türkiye'den izin istediğini, bu talebin uluslararası hukuk açısından bir kabul ve forum prorogatum/acquiescence yarattığını ve böylece Yunanistan'ın Türkiye'nin haklarını tescil ettiğini belirtmiştir. Yüksel İNAN, "Doğu Akdeniz'deki Deniz Alanları Sınırlandırılması ve KKTC'nin Gözetilmesi Gereken Hakları", **Prof. Dr. Aydoğan Özman Sempozyumu, Kıbrıs Ekseninde Uluslararası Deniz Hukukunda Güncel Gelişmeler** (Ed. Arzu ALİBABA), Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Gazimağusa, 2010, s. 86–87. Başeren, Uluslararası Adalet Divanı'nın Romanya–Ukrayna kararında, Serpents Adası'na deniz yetki alanı sınırlandırmasında etki tanımama gerekçesi olarak BMDHS'nin 121. maddesini göstermemesinin, Ege ve Doğu Akdeniz'deki sınırlandırma uyumsuzluklarında, meskün olanlar da dahil Anadolu'ya yakın Yunan adalarına deniz yetki alanı tanımayan Türk tezlerini teyit ettiğini belirtmiştir. BAŞEREN, (2010), s. 45–46.

²⁰ Bkz: AK, s. 135 ve 33 no'lu dipnot.

²¹ Bu konudaki önemli ve değerli argümanlar için bkz: KURUMAHMUT, (2013), s. 327–335; AK, 137–144.

zaten kendilerine has bir kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeleri olmayacağından, bu alanların sınırlandırmasına da bir etkileri olmayacaktır. Zira hak sahibi olmayanlar, sınırlandırmada da etki doğurmaz. Dolayısıyla bu durumda, adaların sınırlandırmaya etkileri meselesini tartışmak gereksiz olacaktır ve bu da Türkiye'nin Doğu Akdeniz sınırlandırma uyuşmazlığında elini güçlendiren bir dayanak teşkil edecektir. Bu nedenle incelemeye ve tartışmaya, en azından gündeme getirmeye değerdir.

Mesela eğer Meis Adası, BMDHS'nin 121/2. maddesi anlamında tam yetkili ada ise ancak o zaman sınırlandırma hukukuna ilişkin kural ve ilkeler, içtihat çerçevesinde gündeme gelecektir. Bu ihtimalde, adaların sınırlandırmaya etkileri açısından konum yanında, ebat ve sosyo-ekonomik yapıları da önem arz ettiğinden, Meis'e ilişkin bu yönde yapılacak bir değerlendirme, Ada'nın sınırlamadaki etkisizliğini de ortaya koymak açısından Türk tezleri lehine bir dayanak sağlayacaktır. Ayrıca, salt Karaada ve Fener Adası'nın kaya statüsünde olduklarının tespiti de Meis'i bir adalar grubu olarak kabul eden ve tüm bu grup için deniz yetki alanı iddia eden Yunan resmi tezleri aleyhine sonuç doğuracaktır.

Yine de şu husus göz ardı edilmemelidir. Bilindiği gibi Türkiye BMDHS'yi imzalamamış ve onaylamamıştır. Antlaşmalar hukuku bağlamında söz konusu antlaşma ile bağlı değildir. Türkiye'nin bu tutumunun çeşitli nedenleri vardır ve bu nedenler 10 Aralık 1982 tarihli kapanış oturumunda Türk temsilci Kırca tarafından etraflıca açıklanmıştır.²² Söz konusu açıklamada, Kırca'nın konumuzla ilgili tespitleri şöyledir:

“Adaların rejimi hakkındaki 121. madde, bizim düşüncemize göre sınırlandırmada adalara bırakılacak deniz alanlarını belirlemeyen genel nitelikli bir maddedir. Sınırlandırılması söz konusu olan alanda adaların varlığı, daha önce belirttiğim gibi, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak için gözönüne alınması gereken ilgili unsurlardan biridir...”

...Sınırlandırılması söz konusu olan bölgelerde bulunan adaların deniz alanları, hakkaniyet ilkeleri uygulanarak tespit edilmektedir. Bu nedenle 121. madde, sınırlandırmaya konu olan bölgelerdeki adalara uygulanamaz...

...Nihayet, her ne kadar deniz hukuku anlaşmasının yukarıda belirtilen hükümlerinin objektif bir yorumu, ancak belirtilen şekilde yapılabilir ise de, bu çeşit taleplerin hukuki geçerliliği olamayacağı için, bu anlaşmanın hiçbir

²² Açıklamanın Türkçe çevirisi için bkz: Aydoğan ÖZMAN, **Deniz Hukuku I: Kaynaklar, Kişiler, Nesnelere, Ulusal Deniz Alanları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 47-54.

şekilde Türkiye'ye karşı ne uygulanabileceğini ve ne de Türkiye'nin anlaşmanın her hangi bir hükmü ile bağlı olacağını resmen beyan ediyoruz.”²³

Şurası açıktır ki açıklamanın adalarla ilgili bölümü, Türkiye'nin Ege kıta sahanlığı sınırlandırmasında o dönem benimsediği doğal uzantı, adaların ilgili şart oluşturması ve hakça ilkeler çerçevesinde çözüm tezinin bir sonucudur.²⁴ Açıklamada, hem antlaşma hükümlerinin Türkiye'ye karşı uygulanamayacağı ve Türkiye'yi bağlamayacağı hem de Türkiye tarafından nasıl yorumlandığı belirtilmiştir. Böylece Türkiye'nin, bu düzenlemelerle sadece antlaşmalar hukuku bağlamında değil aynı zamanda antlaşma düzenlemelerinden kaynaklanan veya ileride kaynaklanması muhtemel örfi karakterli bir normla da bağlı olmadığı ortaya konulmak istenmiştir. Ayrıca ileride antlaşma hükümlerinin örf ve adet kuralı niteliği kazanması ihtimali gözetilerek ileri sürülmesi muhtemel ısrarlı muhalefet iddiası için dayanak olarak kullanılmak üzere, Türkiye'nin antlaşma hükümlerinin objektif yorumunu nasıl değerlendirdiği de belirtilmiştir. Dolayısıyla Türkiye tezlerini, bu temeller üzerine de kurabilir ve BMDHS'nin 121/3. maddesi ile bağlı olmadığını ve/veya bu maddeye nasıl anlam verdiğini ileri sürebilir. Biz bu teze ilişkin tartışmalara girmiyoruz; bu belki başka bir çalışmanın konusu olabilir. Bizim düşüncemiz, Meis, Karaada ve Fener Adası'nın durumunun, sınırlandırma hukuku verileri yanında, BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde gündeme getirilmesinin ve bu çerçevede yapılacak bir değerlendirmenin, Türkiye lehine sonuç doğurabileceğini yönündedir. Tabiidir ki gerek Ege gerek Doğu Akdeniz sınırlandırma uyuşmazlıklarında hangi dayanaklar Türk tezlerini kuvvetlendirip çeşitlendirecekse şüphesiz onlara ağırlık verilip kullanılmalıdır. Bu bağlamda Meis konusunda Türkiye'nin resmi tezi, 12 Mart 2013 tarihli notasından anlaşılmaktadır.²⁵ Buna göre Türkiye, TPAO'ya Doğu Akdeniz'de verdiği ruhsatların Türkiye'nin kıta sahanlığı içinde kaldığını ve fakat Meis

²³ Ibid, s. 53–54'den naklen.

²⁴ Aynı şekilde bu açıklama, Türkiye'nin III. Deniz Hukuku Konferansı'nda adaların rejimine ilişkin olarak verdiği teklifin kabul edilmemesinin de bir sonucudur. Söz konusu teklif için ve Türk temsilcinin teklifi değerlendiren açıklamaları için bkz: **The Law of the Sea: Regime of Islands, Legislative History of Part VIII (Article 121) of the United Nations Convention on the Law of the Sea**, Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, United Nations, New York, 1988, s. 43–45. Konferans'ta adaların rejimine ilişkin olarak Türkiye'nin diğer devletlerle verdiği teklif ve Türk temsilcilerin açıklamaları için bkz: Ibid, s. 26, 61, 88, 95, 99, 103, 109 ve 111.

²⁵ Nota metni için bkz: BM Nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği'nin 12 Mart 2013 tarih ve 2013/14136816/22273 sayılı notası, <http://tr.scribd.com/doc/130244784/Planet-greece-Turkey-Verbal-Note> uzantılı web adresinden aktaran BAŞEREN, (2013), s. 271–272.

Adası gibi bölgedeki Yunan adalarının karasularının hayli dışında kaldığını belirtmiştir. Başeren, Türkiye'nin bu şekilde, hakça ilkeler temelinde, kesme etkisi ve Meis gibi iki devletin ana kararlarına bakarak ters tarafta kalan Yunan adalarına sınırlandırmada etki verilmeyeceği veya sınırlı etki verileceği tezlerini savunduğunu belirtmiştir.²⁶ Böylece Türkiye'nin resmi tezinin, sınırlandırma hukuku çerçevesinde teessüs etmiş olduğu görülmektedir. Türkiye'nin resmi tezi ve Başeren'in görüşü, naçizane kanaatimize göre sınırlandırma hukuku verilerine uygundur. Fakat Yunanistan da sınırlandırma hukuku verilerini kendi tezlerine uyarlamaktadır.²⁷ Şurası açıktır ki her iki devlet de aynı sınırlandırma kurallarını ve bunları somut olaya uygulayan uluslararası yargı kararlarını, kendi tezleri ile ifade edip, bambaşka sonuçlara ulaşmaktadırlar. Tam olarak bu nedenle kanaatimiz, Meis, Karaada ve Fener Adası'nın durumunun BMDHS'nin 121/3. maddesinde yer alan şartlar çerçevesindeki değerlendirmesinin, sınırlandırma hukukuna ilişkin dayanaklar yanında, bir başka dayanağın daha geliştirilmesi anlamına geleceği ve sonuçta Türk tezlerini çeşitlendirip, kuvvetlendirilmesini sağlayacağı yönündedir. Konunun önemi bize budur.

II) Yunan Doktrinindeki Tespit ve Değerlendirmeler:

Yunan doktrinini genellikle, BMDHS'nin 121/3. maddesine mesafeli yaklaştığı görülmektedir. Bunda, III. Deniz Hukuku Konferansı'nda Yunanistan'ın söz konusu maddeye karşı izlediği resmi tutumunun etkisi bulunduğu açıktır. Gerçekten de Yunanistan, III. Deniz Hukuku Konferansı'nda istisnasız tüm adaların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sahibi

²⁶ Ibid, s. 272–273. Türkiye'nin, 17 Şubat 2003 tarihli GKRY–Mısır Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırması Antlaşması'nı protesto eden ve 32° 16' 18" meridyeninin batısında yer alan münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanları üzerindeki haklarını saklı tuttuğu 2 Mart 2004 tarihli notası da bu tezin bir sonucudur. Nota metni için bkz: BAŞEREN, (2010), s. 107. GKRY–Mısır Antlaşması'nın metni ve sınırlandırma hattını gösteren harita için bkz: Ibid, s. 104–106. Aynı sonuç, Bakanlar Kurulu'nun ilan ettiği ruhsat sahaları için de geçerlidir. Farklı tarihlerde Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararlarının oluşturduğu ruhsat sahalarının birleştirilmiş haritası için bkz: BAŞEREN, (2013), s. 269.

²⁷ Mesela Yunanistan, Türkiye'nin hakça ilkeler temelinde ve uluslararası hukuka uygun olan, 32° 16' 18" meridyeninin batısında yer alan münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanları üzerindeki haklarını saklı tuttuğu 2 Mart 2004 tarihli karşı verdiği yukarıda da değinilen 24 Şubat 2005 tarihli notada, bölge açısından ilgili devlet olduğunu ve münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırmasının uluslararası hukuk çerçevesinde ortay hatla yapılması gerektiğini belirtmiştir. Yine mesela Yunan doktrininde Poulantzas, sınırlandırma hukukuna ilişkin son dönem bazı uluslararası yargı kararlarını, Meis'e ilişkin Yunan tezlerini haklı çıkarır şekilde değerlendirmiştir. Bkz: POULANTZAS, s. 258 vd.

olmasını sağlama yönünde teklifler vermiş²⁸ ve Japonya'nın verdiği 121/3. maddenin kaldırılması teklifini²⁹ desteklemiştir. Bu bağlamda Yunan temsilci, Yunanistan'ın, 121/3. maddenin keyfi ölçüt getirmesi nedeniyle söz konusu düzenlemenin kaldırılmasını desteklediğini belirtmiştir.³⁰ Bu çerçevede, ulaşabildiğimiz kaynaklardan tespit edebildiğimiz kadarıyla Yunan doktrinde, Ege ve Doğu Akdeniz'deki adaların, BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesindeki statülerine ilişkin bazı değerlendirmelerin bulunduğu görülmektedir. Mesela Strati bu konuda Ege'ye ilişkin, hiçbir maddi veriye dayanmayan genel bir değerlendirme yapmıştır. Yazar, BMDHS'nin 121/3. maddesi düzenlemesinin, Ege'deki Yunan adalarının kıta sahanlığı üzerinde hak sahibi olduğu yönündeki Yunanistan'ın uzun süredir devam eden tutumunu onayladığını iddia etmiştir.³¹ Yazar, kayalar söz konusu olduğunda ise BMDHS'nin 121/3. maddesinin örf ve adet hukukunu yansıtıp yansıtmadığının tartışmalı olduğunu ileri sürmüştür ve maddede kayaların da karasuları ve bitişik bölgeleri olduğunun kabul edildiğini belirtmekle yetinmeyi uygun bulmuştur.³² Roucounas da benzer şekilde BMDHS'nin 121. maddesinin, 3. paragrafı dışında, örf ve adet hukukunu yansıttığını ve fakat 3. paragrafın Yunanistan için önemsiz olduğunu, Yunanistan'ın durumunu değiştirmeyeceğini ileri sürmüştür.³³ Yazar bunun nedeni olarak, Yunan adalarının coğrafi, tarihi, geleneksel ve kültürel durumları ile söz konusu adalardaki devamlı ve canlı ekonomiyi göstermiştir.³⁴

²⁸ Söz konusu teklifler ve Yunan temsilcinin açıklamaları için bkz: **The Law of the Sea: Regime of Islands, Legislative History of Part VIII (Article 121) of the United Nations Convention on the Law of the Sea**, s. 31–34.

²⁹ Bkz: *Ibid*, s. 89.

³⁰ *Ibid*, s. 90.

³¹ Anastasia STRATI, "Greece and the Law of the Sea: A Greek Perspective", **The Aegean Sea after the Cold War: Security and Law of the Sea Issues**, (Ed. Aldo CHIRCOP / Andre GEROLYMATOS / John O. IATRIDES), Macmillan Press London, 2000, s. 95.

³² *Ibid*, s. 95. Yazarın daha önceki bir çalışmasında yer alan bu konudaki tespitleri de hemen hemen aynıdır. Bkz: Anastasia STRATI, "The Ratification by Greece of the UN Convention on the Law of the Sea", **Leiden Journal of International Law**, Vol. 9, 1996, s. 112–113. Cin'in, Yunan doktrinden aktardıkları da Yunanlı yazarların tıpkı Strati gibi adalar açısından genellikle karasuları hakkını ön plana çıkardıklarını ve deniz sınırının bu adalarla Türk Ankarası arasında ortay hat esaslı yapılması anlayışında olduklarını göstermektedir. Bkz: CİN, s. 44–46 ve eşlik eden dipnotlar.

³³ Emmanuel ROUCOUNAS, "Greece and the Law of the Sea", **The Law of the Sea: The European Union and its Member States**, (Ed. Tullio TREVES / Laura PINESCHI), Martinus Nijhoff Publishers, The Hague /Boston/ London, 1997, s. 231–232.

³⁴ *Ibid*, s. 232.

Bu genel değerlendirmeler dışında, ulaşabildiğimiz Yunan doktrin kaynaklarından tespit edebildiğimiz kadarıyla, konuyu daha somut olarak odak alan yazarlar bulunmaktadır. Bunlarda ilki, Yunanistan'ı çevreleyen tüm denizlerde meskûn olmayan adaların durumunu genel olarak değerlendiren Alexopoulos'tur.³⁵ Yazarın, Ege ve Akdeniz'deki adaların bir tasvirini yaptığını görmekteyiz. Buna göre, Yunan adalarında, özellikle de merkezi Ege'de yağmur miktarının düşüşüne paralel olarak, daimi bir kuraklık söz konusu olmakta, artan bir şekilde taze su ihtiyacı bulunmakta, nüfus sürekli azalmakta, birçok küçük ada, kendi kendine yetememekte ve adada yaşayanlar, balıkçılık, denizcilik ve geçmişte sünger avcılığı ile uğraşmaktadır.³⁶ Yazar bazı adaların izolasyonunu, göç örneği ile ekonomik ve sosyal açıdan anakaraya bağlı olmalarına ve haberleşme imkanının yokluğu ile ulaşım ağındaki sorunlara bağlamış ve fakat adacık, kayalık, cezir yüksekliği ve resif gibi adasal yapılara, bir büyük adanın eşlik ettiğini belirterek, bunları ada saçağı olarak değerlendirmiştir.³⁷ Yazar bu çerçevede, söz konusu adaları, ekonomik ve sosyal açıdan bir bütün olarak değerlendirmek suretiyle deniz yetki alanı sahibi olacaklarını iddia etmiştir.³⁸ Yazar, tüm Ege boyunca kayalar ve kayalık yapılar bulunduğunu, bunların bir kısmı üzerine seyrüsefer amacıyla deniz fenerleri veya dini nedenlerle kilise gibi yapılar inşa edilmiş bulunduğunu, bazılarının ise tatbikatlarda Yunan donanması tarafından hedef tahtası olarak kullanıldığını ve bazı kişilerin de bazı adalar üzerinde mülkiyet hakkı tesis ettiğini belirtmiştir.³⁹ Yine yazar, başka yerlerden, meskûn olmayan adalara nüfus taşınması siyasetinin izlenmesini gerektiğinin altını çizmiştir.⁴⁰

Alexopoulos'un, hem Ege hem de Doğu Akdeniz adalarını içeren tespitlerinin, Poulantzas tarafından Doğu Akdeniz'deki sınırlandırma meselesi için somutlaştırıldığı görülmektedir. Gerçekten de yazar, yukarıda

³⁵ Bkz: Aristotelis B. ALEXOPOULOS, "The Legal Regime of Uninhabited Islets and Rocks in International Law. The Case of Greek Seas, *Revue Hellenique de Droit International*, Vol. 56, 2003, s. 131–151.

³⁶ Ibid, s. 146.

³⁷ Ibid, s. 146–147.

³⁸ Ibid, s. 148–149. Yazar bu noktada Bowett'in Ege'yi Yunan adalarının domine ve karakterize ettiği ve bu adaların kaya değil, belirli bir nüfus ve ekonomik yaşama sahip olduğu yönündeki görüşlerini dayanak olarak kullanmıştır. Ibid, s. 148. Bowett'in Ege'ye ilişkin özellikle kıta sahanlığı sınırlandırma konusunu işleyen, Türk tezleri aleyhine görüşleri için bkz: Derek BOWETT, *The Legal Regime of Islands in International Law*, Oceana Publications, Inc. Dobbs Ferry, New York, 1979, s. 249–281.

³⁹ ALEXOPOULOS, s. 147 ve 149.

⁴⁰ Ibid, s. 150.

da belirtildiği gibi Meis Grubu olarak adlandırdığı adalar için açık deniz tarafında münhasır ekonomik bölge iddia etmekle, aslında, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge üzerinde hak sahipliği açısından Meis Adası ve Karaada ile Fener Adası'na tam yetkili ada statüsü atfetmiştir.⁴¹ Aynı durum, Kariotis'in, Meis Adaları şeklinde ifade ettiği adaların, Kıbrıs ile münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasında, Yunanistan için esas nokta teşkil ettiği ve sınırlandırmanın eşit uzaklık çizgisi temelinde yapılması gerektiği iddiası açısından da geçerlidir.⁴² Aynı şekilde yukarıda da belirtildiği gibi Meis ve çevresindeki adaları, takımada ve kompleks olarak niteleyen Rozakis de tüm adalar gibi, bu adaların da kendilerine has kıta sahanlığına sahip olduklarını ve sahillerinin de Yunan kıta sahanlığı için esas nokta teşkil ettiğini ileri sürmüştür.⁴³

Görüldüğü gibi Yunan doktrini, Meis'i bir ada grubu olarak nitelemek suretiyle geniş bir deniz yetki alanını, tekil açıdan Meis için değil, bu grubun bileşenleri olarak kabul ettikleri, Meis, Karaada ve Fener Adası için istemektedir. Yine yukarıda aktarılan Yunan notasında belirtildiği gibi Yunanistan, Meis Adalar Grubu'nun da BMDHS'nin 121/2. maddesi bağlamında karasularının ötesinde anakaralar gibi deniz alanlarına sahip olduğunu iddia etmekle, hem Karaada ve Fener Adası'nı da dahil ederek, Meis'i bir adalar grubu olarak kabul etmekte hem de bu adaların tam yetkili ada olduğunu iddia etmektedir. Her halde Yunanlıların Meis, Karaada ve Fener Adası'na ne kadar önem verdikleri hem Yunan resmi tezinden hem de Yunan doktrinin tespitlerinden anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi gerek Yunan resmi tezi gerek Yunan doktrini, söz konusu adaların BMDHS'nin 121/2. maddesi anlamında tam yetkili ada statüsünde olduklarını sanki verili bir değermiş gibi kabul etmekte ve esas itibarıyla BMDHS'nin 121/3. maddesinde yer alan şartları nitelikli şekilde sorgulama gereği duymamaktadır.

III) Güney Çin Denizi Tahkimi Çerçevesinde Meis, Karada ve Fener Adası'nın Durumu:

Yunan doktrinindeki bu iddialara karşın, Van Dyke, Meis Adası'nın boyut ve nüfus nedeniyle diğer adalara nazaran geniş deniz alanları

⁴¹ POULANTZAS, s. 256. Yazar, Türkiye'nin, Meis'in küçüklüğü nedeniyle kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge üzerinde hak sahipliğine itiraz ettiğini ve bir Fransız şirketine izin vermek suretiyle Meis bağlamında Yunanistan'ın sahip olduğunu iddia ettiği münhasır ekonomik bölge üzerinde araştırma ve keşif faaliyeti icra ettiğini ileri sürmüştür. Ibid, s. 253.

⁴² KARIOTIS, s. 209.

⁴³ ROZAKIS, s. 73.

üretmeyi en az hakedeni olduğunu belirtmiştir.⁴⁴ Bu tespitin, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge üzerinde hak sahipliği çerçevesinde yapıldığı açıktır. Bu noktada Meis, Karada ve Fener Adası'nın BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesindeki statüsünü gündeme getirmek ve tartışmak için Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakem Mahkemesinin kararına başvurmak ve bu karardaki ölçüt ve değerlendirmeleri, söz konusu adaların maddi verilerine uygulamak gerekir. Filipinler ile Çin arasındaki Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakem Mahkemesi, BMDHS'nin 121/3. maddesi ve maddede yer alan şartları yorumlanmıştır. Söz konusu karar ile Hakem Mahkemesi, madde metninde yer alan şartları değerlendirmek suretiyle hukuken kaya ile tam yetkili ada arasında ayrımı yapmayı sağlayan ölçütleri tespit etmiştir.

Hakem Mahkemesi, insani çabaların, bir cezir yüksekliği veya deniz yatağını hukuken adaya çeviremeyeceğini ve bu bağlamda, arazi ıslahı neticesi, bir kayanın, tam yetkili adaya dönüştürülemeyeceğini; aslolanın adasal yapının doğal hali çerçevesinde değerlendirilmesi olduğunu vurgulamıştır.⁴⁵ Bu değerlendirmedeki temel etmenin, diğer devletlerin deniz yetki alanlarının korunması ile insanlığın ortak mirasını oluşturan ulusal yetki sınırları ötesindeki deniz yatağı ve onun toprak altının korunması olduğu görülmektedir.⁴⁶ Demek ki aslolan, adanın, modifikasyondan önceki doğal ve çıplak halidir. Şu halde Hakem Mahkemesine göre insan eliyle yapılan modifikasyonlar, BMDHS'nin 121/3. maddesi anlamında kaya niteliğindeki bir coğrafi formasyonu, BMDHS'nin 121/2. maddesi anlamında tam yetkili bir adaya çeviremeyecektir. Bu, söz konusu kararda yer alan, BMDHS'nin 121. maddesinin yorumu konusundaki en temel tespitlerden biridir. Bu temel tespiti Doğu Akdeniz'e uygularsak şöyle bir sonuca ulaşabiliriz. Özellikle Karaada veya Fener Adası üzerinde deniz feneri dikilmesi, balıkçı barınakları yapılması, kilise dikilmesi gibi veya arazi ıslahı, denizi doldurma veya genişletme gibi yapılan veya yapılması düşünülen bir inşaat faaliyeti mevcutsa,

⁴⁴ Jon M. VAN DYKE, "The Role of Islands in Delimiting Maritime Zones: The Case of the Aegean Sea", *Ocean Yearbook*, Vol. 8, 1989, s. 66.

⁴⁵ The South China Sea Arbitration Award, para, 508. Hakem Mahkemesinin bu tespiti, BMDHS'nin 13 ve 121. maddelerinde yer alan "doğal olarak meydana gelmiş olma" ibaresinin yorumu çerçevesinde, cezir yüksekliği ve ada statüleri açısından, bir adasal yapının doğal haliyle değerlendirilmesi gerektiği ve insan eliyle yapılan modifikasyonların, deniz yatağını cezir yüksekliğine veya cezir yüksekliğini adaya çeviremeyeceği yönündeki tespitinin devamıdır. Bkz: *Ibid*, para, 305-306; Hakem Mahkemesinin bu konudaki tespitleri ve değerlendirmesi için bkz: BAYILLIOĞLU, s. 432-435.

⁴⁶ Bkz: The South China Sea Arbitration Award, para, 389, 509 ve 550. Hakem Mahkemesinin bu konudaki tespitleri için bkz: BAYILLIOĞLU, s. 435-436.

bu faaliyet, bu adaların statüsünü etkilemeyecektir. Aynı durum Meis Adası için de geçerlidir. Mesela Meis Adası'na yapılan havaalanı, söz konusu adanın statüsü üzerinde etkili olmayacaktır.⁴⁷ Aynı tespit, Yunan doktrininde de iddia edildiği gibi eğer vaki ise Karaada veya Fener Adası üzerinde özel mülkiyet hakkı tesis edilmesi açısından da geçerlidir.

Şu halde Hakem Mahkemesinin BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde yaptığı temel tespit konusunda ulaştığımız sonuç açıktır: Eğer söz konusu adalar, BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde kaya statüsünde iseler üzerlerinde yapılan veya yapılması düşünülen inşaat faaliyetleri veya arazi ıslahı, bunların statüsünü tam yetkili adaya yükseltmeyecektir. Aynı şekilde Karaada ve Fener Adası'nın özel mülkiyete konu yapılması halinde, malikin yapacağı benzer faaliyetler de bu hukuki sonucu etkilemeyecektir.

Şüphesiz BMDHS'nin 121/3. maddesinin en önemli ve tartışmalı hükmü, tam yetkili ada ile kaya statüsünü ayırmak için aradığı insan oturmasına elverişli olma ve kendine has bir ekonomik yaşama sahip olma şartlarıdır. Bir defa, Hakem Mahkemesi, adaları doğal halleriyle değerlendirmek gerektiği şeklindeki yukarıda belirtilen tespitle paralel olarak, insan yerleşimi ve ekonomik yaşam için her türlü yapay katkı ve etkeni dışlamıştır.⁴⁸ Hakem Mahkemesi madde metninde yer alan iki şartı düzenlenme tarihçeleri ile beraber değerlendirmiş⁴⁹ ve yaptığı değerlendirme sonucu, söz konusu şartlar konusunda genel tespitler yapmıştır. Bu genel tespitlerden insan oturmasına elverişli olma şartını genel hatları ile karakterize eden şu şekildedir:

“İnsan yerleşimi için kritik etken, söz konusu yerleşimin geçici olmayan karakteridir. Öyle ki yerleşimcilerin, münhasır ekonomik bölgedeki kaynaklar üzerinde bulunan hakları kendi menfaatleri için korunan, adanın doğal nüfusunu oluşturdukları açıkça söylenebilir. İnsan yerleşimi terimi, söz konusu insanların, üzerinde kalabilecekleri ve kendileri için bir ev oluşturan bir ada üzerine yerleşmiş, sabit bir insan topluluğu şeklinde anlaşılmalıdır. Böyle bir topluluk geniş olmak zorunda değildir, uzak atollerde bulunan birkaç birey veya aile topluluğu yeterlidir. Bir ada üzerinde, göçebe bir halkın

⁴⁷ Bölükbaşı, Yunanistan'ın Meis Adası üzerinde bir havaalanı inşa edip, 22 Ekim 1986'da açılışını yaptığını ve Türkiye'nin de Ada'nın silahsızlandırılmış statüsü çerçevesinde, bu havaalanının askeri amaçlı kullanılmaması konusunda Yunanistan'ın dikkatini çektiğini belirtmiştir. Deniz BÖLÜKBAŞI, **Turkey and Greece The Aegean Disputes: A Unique Case in International Law**, Cavendish Publishing Limited, London, 2004, s. 726–727.

⁴⁸ Bkz: The South China Sea Arbitration Award, para, 510.

⁴⁹ Bkz: Ibid, para, 521–540.

dönemsel veya sürekli yerleşimi de bir yerleşim oluşturur ki III. Deniz Hukuku Konferansı tutanakları, Konferansın, küçük ada halklarının geçim kaynakları konusunda büyük duyarlılık sergilediğini kayıt altına almıştır. Yerli bir halk da yeterlidir; yerli olmayan yerleşim de söz konusu halkın niyeti gerçekten söz konusu adaya yerleşmek ve orada yaşamlarını kurmak ise bu ölçütü karşılayabilir.”⁵⁰

Hakem Mahkemesinin kendine has bir ekonomik yaşam şartı açısından yaptığı genel tespit ise şu şekildedir:

“Kendine has ekonomik yaşamı bulunma terimi, insan yerleşimi gerekliliği ile bağlantılıdır ve birçok örnekte bu iki şart beraber görülecektir. BMDHS'nin 121/3. maddesi, adanın ekonomik değer sahibi olmasını değil, ekonomik yaşamı sürdürülebilirliğini kastetmektedir. Mahkeme, söz konusu ekonomik yaşamın, bir adaya veya ada grubuna yerleşen ve orayı evleri yapan insan topluluğunun yaşam ve geçimini ifade ettiğini düşünmektedir. İlaveten, BMDHS'nin 121/3. maddesine göre söz konusu ekonomik yaşam, adanın kendisine ait olmalıdır. Bu nedenle ekonomik yaşam, adanın bizatihi kendisine yönelik bir şartı ifade eder; yoksa söz konusu adayı çevreleyen karasularındaki deniz alanı veya deniz yatağına odaklı değerlendirilmez. Tamamen dış kaynaklara dayanan veya yerleşik halkın katılımı olmaksızın yapılan ve adayı bir obje olarak çıkarılabilir kaynakların işletilmesine yönelik ekonomik faaliyetler için kullanmaya tahsis eden faaliyetler, doğası gereği, adanın bizatihi kendisiyle kurulması zorunlu olan bağlantıyı sağlamak için yetersizdir. Diğer herhangi bir yerde bulunan bir halkın menfaati uğruna doğal kaynakların çıkarılması için icra edilen ekonomik faaliyetler, ekonomik kazanç için kaynakların işletilmesi anlamına gelir. Fakat bir adanın kendine has ekonomik yaşamını oluşturur şekilde değerlendirilemez.”⁵¹

Görüldüğü gibi Hakem Mahkemesinin aradığı sabit bir nüfustur ve bu nüfus, bir adayı evleri yapmak amacıyla olan insanlardan oluşmalıdır. Ekonomik yaşam, bir ada veya ada grubuna yerleşen ve orayı evleri yapan

⁵⁰ Ibid, para, 542'den naklen.

⁵¹ Ibid, para, 543'den naklen. Daha önceki çalışmamızda, söz konusu paragrafta geçen “extractive activities” ibaresi, yeraltına yönelik ekonomik faaliyetler olarak tercüme edilmiştir. (Bkz: BAYILLIOĞLU, s. 439). Fakat kararda belirtildiği gibi bu, gübre madenciliği, deniz kabuğu toplayıcılığı ve balıkçılık gibi ekonomik faaliyetleri de içermektedir. (Bkz: The South China Sea Arbitration Award, para, 623). Dolayısıyla söz konusu ibarenin, sadece yer altına yönelik faaliyetleri kapsamadığı ve daha geniş kapsamlı olduğu görüldüğünden, bu çalışmada düzeltilme yoluna gidilmiş ve bu ibare Türkçeye “çıkarılabilir kaynakların işletilmesi” şeklinde tercüme edilmiştir.

insan topluluğunun yaşam ve geçimini ifade etmekte ve adanın kendisine has olması gerekmektedir. Böylece karasuları ve altındaki deniz yatağı da dahil, diğer deniz alanlarında, tamamen dış kaynaklara dayanan veya yerleşik halkın katılımı olmaksızın icra edilen çıkarılabilir kaynakların işletilmesine yönelik ekonomik faaliyetler dışlanmıştır. Bu tespitleri, Meis, Karaada ve Fener Adası'nın maddi verilerine uyguladığımızda şu sonuçların ortaya çıktığını görüyoruz.

Meis Adası'nın nüfusu, 1951 nüfus sayımında, 800 kişiye 1981 nüfus sayımında, 222 kişiye düşmüş,⁵² 2011 nüfus sayımında ise 490 kişiye yükselmiştir.⁵³ Demek ki Meis'in azalan nüfusu, 2011'de yükselmiştir ki bunda Yunanistan'ın 1996'da başlattığı iskân politikasının etkili olduğu açıktır. Aynı durum, daha önce meskûn olmayan, Karaada ve Fener Adası açısından da geçerlidir. 2011 nüfus sayımına göre Karaada'da 15, Fener Adası'nda da 9 kişinin bulunduğu belirtilmiştir.⁵⁴ Karaada ve Fener Adası'ndaki bu ufak nüfusun, Yunanistan'ın iskân politikası çerçevesinde, 1996'dan sonra bu adaya yerleştirildiği muhakkaktır. Yine bunların da Yunan idaresinin resmi rakamları olduğu unutulmamalıdır.

Hakem Mahkemesinin uzak atollerdeki birkaç birey veya aile topluluğu ile yerli ve göçebe halklara ilişkin tespitleri, genellikle Pasifik'te tesadüf edilen geleneksel yaşam şekilleri ve küçük ada halkları gözetilerek yapılmıştır. Yoksa Ege ve Doğu Akdeniz için sonuç doğurmaz. Hakem Mahkemesi, her ne kadar yerli olmayan yerleşimin de söz konusu halkın niyeti gerçekten söz konusu adaya yerleşmek ve orada yaşamlarını kurmak ise bu ölçütü karşılayabileceğini belirtse de daha sonra yaptığı tespitler ile bu tespitini nitelemiştir. Dolayısıyla bu tespit, Hakem Mahkemesinin aşağıda belirtilecek olan diğer tespitleri ile beraber okununca somutlaşır, anlam kazanacaktır.

Ekonomik yaşam için bakarsak, Kurumahmut, Karaada ve Fener Adası'nın 31 Ocak 1996 itibariyle gayrimeskûn olduğunu, sadece Fener

⁵² Statistical Yearbook of Greece (1984)'den aktaran VAN DYKE, s. 47. 1985 için de aynı nüfus verilmiştir. Statistical Yearbook of Greece (1986)'den aktaran AHNISH, s. 366.

⁵³ Theophanis CONSTANTINIDIS, "The Flora of the Kastellorizo Island Group (East Aegean Islands, Greece): New Records and Comments", *Flora Mediterranea*, Vol. 23, 2013, s. 69. Poulantzas, 1821 İsyarı sırasında nüfusun 17.000 kişi olduğunu, bugün Avustralya, Mısır ve Yunanistan'a yönelik göç nedeniyle nüfusun 500'e düştüğünü belirtmiş ve fakat kaynak göstermemiştir. Bkz: POULANTZAS, s. 252. Erinç-Yücel, Meis'in nüfusunu, 1890'da 8000, 1912'de 10.050, 1971'de ise 268 olarak aktarmıştır. Bkz: Sırrı ERİNÇ / Talip YÜCEL, *Ege Denizi: Türkiye ile Komşu Ege Adaları*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, 1988, s. 67 ve eşlik eden dipnot.

⁵⁴ CONSTANTINIDIS, s. 69.

Adası'nda Osmanlı döneminden kalma ve halihazırda Yunanistan tarafından işletilen bir deniz feneri olduğu belirtmiştir.⁵⁵ Bu nedenle, Yunanistan'ın iskân politikası neticesi yerleştirilen ve 2011 nüfus sayımına göre Karaada'da bulunan 15 ve Fener Adası'nda bulunan 9 kişinin bir ekonomik faaliyet yürütmesi gerçekçi değildir. Kanımızca bu kişilerin icra etmesi muhtemel balıkçılık ve fener işletmeciliği faaliyeti ile dini bir kurum mevcutsa bu kurumda icra edilen çalışma, tamamen dışardan kaynak tedarikine bağlı olduğundan bu adalar üzerinde bir ekonomik faaliyetten ve bunun o adalara has olmasından bahsedilemez. Aslında, bu kişilerin söz konusu adalar üzerindeki mevcudiyetleri bile tamamen dışardan sağlanan destek ve tedarike bağlıdır. Dolayısıyla söz konusu adalar üzerindeki bu zoraki yerleşim, BMDHS'nin 121/3. maddesinde yer alan iki şartı birden karşılamamaktadır. Aşağıdaki açıklamalar, bu tespitin haklılığını, çok daha açık şekilde ortaya koyacaktır. Aynı şekilde söz konusu 9 ve 15 kişinin Yunan idaresinin ajanları olma ihtimalleri yüksektir ve bunun tam yetkili ada statüsü açısından hukuki sonuçsuzluğu, aşağıda Hakem Mahkemesinin tespitleri ile değerlendirilecektir.

Taşkıran, Meis'in ekilebilir arazisi olmadığı için eskiden Harmansız Ada olarak anıldığını, Ada'da su olmadığını, tarıma elverişli alan bulmanın neredeyse imkansız olduğunu belirtmiştir.⁵⁶ Tarihi açıdan, halkın geçimini, balıkçılık, gemicilik ve süngercilikle sağladığı, ticaretin ise Anadolu, Afrika ve Asya ülkeleri ile yapıldığı görülmektedir.⁵⁷ Dolayısıyla Meis'in ekonomik yaşam bağlamında tarihi açıdan, Anadolu'ya ve çevreye bağlı bir ekonomik yapısının söz konusu olduğu açıktır.⁵⁸

Geçmişte nüfusu daha fazla olmasına rağmen bile Anadolu ve diğer kıta ülkeleri ile bağlantılı şekilde ekonomik yaşamını idame ettiren bir adanın, bugün nispeten daha az bir nüfusla sahip olduğu ekonomik yaşam tartışılabilir. Günümüzde Meis'te icra edilen ekonomik faaliyetler, küçük çaplı denizcilik faaliyetleri, balıkçılık, ticaret ve esas itibarıyla turizm odaklıdır. Ada halkının, geçimlerinde özellikle yaz aylarında Türk turistlere nasıl bel bağladıkları Ada'yı ziyaret eden herkesin malumudur ki bu da Ada'daki ekonomik

⁵⁵ KURUMA HMUT, (2013), 334.

⁵⁶ Cemalettin TAŞKIRAN, **Ürkek Bir Siyasetin Tarih Önündeki Ağır Vebali: Oniki Ada: Hatalı Kararlar, Acı Kayıplar**, Babıalı Kültür Yayıncılığı, 2. Baskı, İstanbul, 2007, s. 31.

⁵⁷ Bkz: Ibid, s. 31; ERİNÇ / YÜCEL, s. 64.

⁵⁸ Aynı durum Menteşe Adalarını oluşturan diğer adalar için de geçerlidir. Meis ve diğer Menteşe Adaları hakkında tarihi ve ekonomik bilgi ve değerlendirmeler için bkz: Ibid, s. 59 vd.

yaşamın halen, hatırı sayılır derecede, Anadolu eksenli olduğunu gösterir. Aynı şekilde Ada'da, yiyecek ve içecek de büyük oranda diğer adalardan ve Yunan anakarasından sağlanmaktadır. Dolayısıyla Meis'in, dışardan kaynak tedariki olmaksızın, ekonomik anlamda tek başına ayakta kalma ihtimali mümkün görünmemektedir ve bunun, BMDHS'nin 121/3. maddesinde yer alan şartlar bağlamında hukuki sonucu bulunmaktadır.

İnceleme konumuz olan Meis, Karaada ve Fener Adası'nın, BMDHS'nin 121/3. maddesinde yer alan şartlar açısından durumlarını daha açık görebilmek için Hakem Mahkemesinin söz konusu şartlara ilişkin diğer genel tespitlerine değinmek ve bunları söz konusu adalara uygulamak gerekir.

Hakem Mahkemesi, BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartların kümülatif olmadığını tespit etmekle beraber,⁵⁹ pratik açıdan bir adanın ancak sabit bir insan topluluğunun yerleşimi halinde kendine has bir ekonomik yaşama sahip olabileceğini ve fakat bir ada topluluğunun bulunması halinde, bunların hepsinde yerleşim olması şartının aranmayacağını, bir ada şebekesinin yeterli olabileceğini belirtmiştir.⁶⁰ Hakem Mahkemesinin bu tespitinin, Yunanistan'ın iddia ettiği gibi Meis'in bir ada topluluğu olduğu ve Karaada ve Fener Adası'nda insan yerleşimi bulunmamasına rağmen veya resmi motivasyonlu bir yerleşimle beraber, birbirlerine destek olarak bir şebeke halinde yaşamalarının, BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartları karşıladığı şeklinde değerlendirilmesi, kararın bu bölümü açısından yanlış bir sonuç doğuracaktır. Zira Hakem Mahkemesi, ada şebekeleri açısından yaptığı bu tespiti, BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartların kümülatif olmamasına rağmen pratikte hep böyle olduğu gerçeğinin istisnasını ifade etmek için kullanmıştır. Son tahlilde bir ada grubunun, BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartlar bağlamında bir bütün olarak değerlendirilmesi için yine yukarıda belirtilen ve aşağıda belirtilecek diğer veri ve delillere bakılacaktır. Gerçekten de Hakem Mahkemesi, küçük bir ada grubunun söz konusu bu iki şart açısından kolektif olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş ve fakat dışarda kaynak tedarikine bağlı olan ve kaynak tedariki sayesinde insan yerleşimi sağlayan adaların, BMDHS'nin 121/3. maddesi kapsamı dışında olduğu yönündeki kararın tümüne hakim olan görüşlerini tekrarlamıştır.⁶¹ Demek ki Hakem Mahkemesine göre bir ada grubunda, bu grubu oluşturan

⁵⁹ Bkz: The South China Sea Arbitration Award, para, 493–496. Fakat Hakem Mahkemesinin bu tespiti, geleneksel yaşam şekilleri bağlamında yaptığı gözardı edilmemelidir.

⁶⁰ Ibid, para, 544.

⁶¹ Ibid, para, 547.

adalardan sadece birinde yerleşim olması BMDHS'nin 121/3. maddesi bağlamında yeterli olabilir; fakat bu adaların dışardan kaynak tedarikine bağlı olması, bu sonucu ortadan kaldıracaktır. Dolayısıyla Meis de dahil bu adaların esas itibarıyla dışardan kaynak tedarikine bağlı oldukları gerçeği karşısında, inceleme konusu adalar açısından BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartın gerçekleşmemiş olduğu söylenebilir. Kaldı ki Meis bağlamında aksi düşünülse dahi, Hakem Mahkemesinin ada gruplarına ilişkin yaptığı tespitler, uzak adalarda yaşayanların durumunu geleneksel yaşam şartları çerçevesinde değerlendirmek odaklıdır. Dolayısıyla Meis, Karaada ve Fener Adası için bir sonucu yoktur; Doğu Akdeniz için uygulanamaz.

Hakem Mahkemesinin bir diğer genel tespiti, BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartlar açısından, adanın kapasitesinin önemli olduğunu vurgulamasıdır. Gerçekten de Hakem Mahkemesi BMDHS'nin 121/3. maddesinin, bir adanın halen veya geçmişte meskûn olmasıyla veya ekonomik yaşama ev sahipliği yapmasıyla değil, insan yerleşimine elverişliliği ve kendine has ekonomik yaşam için kapasitesiyle ilgili olduğunu belirtmiş ve bu kapasitenin zorunlu olarak objektif bir ölçüt teşkil ettiğini vurgulamıştır.⁶² Bu çerçevede Hakem Mahkemesi, adanın kapasitesinin somut olay temelinde değerlendirilmesi gereğine dikkat çekmiş ve bu doğal kapasitenin tespitine yardımcı olacak temel etkenlerin tanımlanabileceğini belirtmiştir. Hakem Mahkemesine göre, bunlar, bir insan grubunun belirsiz bir süre adada yaşamasına imkan verecek yeterli miktarda su, yiyecek ve barınağın varlığıdır. Hakem Mahkemesi bunlar yanında, iklim, adanın diğer meskûn yerlere yakınlığı ve ada ve çevresindeki potansiyel geçim kaynaklarının da bu iki şart için değerlendirilebileceğini belirtmekle beraber, bu etkenleri göreceli olarak nitelenmiş ve bu göreceli etkenlerin, destek ve önemlerinin, somut olaya göre değişeceğinin altını çizmiştir. Hakem Mahkemesine göre ufak ve çorak adalar açıkça yerleşime müsait değilken büyük ve yoğun nüfuslu adalar, insan oturmasına elverişli olabilecektir.⁶³

Karada ve Fener Adası'nda su ve ekilebilir tarım arazisi yoktur. Meis'te yukarıda aktarıldığı gibi su yoktur ve ekilebilir tarım arazisi bulmak imkansızdır ki bulunanların da Ada'nın ihtiyacını karşılamayacağı açıktır. Karada ve Fener Adası'nda yiyecek ve (Fener Adası'nda eskiden beri bulunan Deniz

⁶² Ibid, para, 545. Hakem Mahkemesi buna ek olarak, ada üzerindeki egemenlik sorununun, adanın, BMDHS'nin 121/3. maddesine ilişkin kapasitesiyle ilgisi bulunmadığını belirtmiştir. Ibid, para, 545.

⁶³ Ibid, para, 546.

Feneri dışında ve eğer iskân faaliyetinin başlatılmasından sonra inşa edilenler mevcutsa bunlar dışında) barınak yoktur. Söz konusu adaların ebat ve diğer ada ve anakaraya mesafeleri ise şu şekildedir. Yunanistan'ın resmi verilerine göre Meis Adası'nın, 9 km² yüzölçümüne sahip olduğu anlaşılmaktadır.⁶⁴ Meis'in en yakın Yunan Adası olan Rodos'a uzaklığı Poulantzas tarafından 72 mil olarak verilmiştir.⁶⁵ Karaada'nın 1.6 km² yüzölçümüne, Fener Adası'nın ise 1 km² yüzölçümüne sahip olduğu belirtilmiştir.⁶⁶ Kurumahmut'un hesabıyla, Meis'in Anadolu sahiline mesafesi, 1950 metredir. Fener Adası'nın Anadolu sahiline mesafesi, 3.300 metre, Türkiye'ye ait Sariada'ya mesafesi, 1.900 metre, Meis'e mesafesi, 3.700 metredir. Karaada'nın Anadolu sahiline mesafesi, 5.350 metre, Türkiye'ye ait Gürmenli Adası'na mesafesi, 4.200 metre, Meis'e, mesafesi ise 5.200 metredir.⁶⁷ Söz konusu adalar, Yunanistan anakarasına oldukça uzaktır; en yakın Yunan adası olan Rodos'a da yakın konumlanmamışlardır. Buna karşın meskûn Türk sahillerine oldukça yakın bir konumdadırlar ve özellikle Kaş ilçesi ile Meis arasında bir ilişki vardır. Fakat Hakem Mahkemesinin bu tip etkenleri göreceli olarak nitelemesi ve somut olaya göre değişeceğini vurgulaması karşısında, diğer verilere bakılması gerekmektedir. Bu anlamda Hakem Mahkemesi, ada üzerindeki fiziki şartların, BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartlara etkisine değinmiştir. Her ne kadar adaların fiziki şartları bağlamında yapılacak bir değerlendirmenin her zaman sonuç vermeyebileceği anlayışında olduğu görülse de Hakem Mahkemesi, bunun nedenini, bazı adaların fiziki şartları açısından insanları ancak hayatta tutmanın nerde bitip, yerleşik bir insan topluluğuna elverişlilik kapasitesinin nerede başladığını kestirmenin zor olmasına bağlamıştır. Bu bağlamda Hakem Mahkemesi, söz konusu eşğin, bir adadan diğerine farklılık göstereceğini vurgulamıştır. Fakat Hakem Mahkemesine göre fiziki şartlar, açıkça adanın durumunu ortaya koyuyorsa yeterli sayılabilecektir. Bu bağlamda, Hakem Mahkemesine göre tamamen çorak ve hayatta kalabilmek için gerekli içme suyu ve gıda maddelerinden yoksun bir ada, aynı zamanda insan oturması için de kapasiteden yoksundur; buna karşın geniş bir ada bu kapasiteye sahiptir.⁶⁸

⁶⁴ Bkz: Statistical Yearbook of Greece (1984)'den aktaran VAN DYKE, s. 47. Statistical Yearbook of Greece (1986)'den aktaran AHNISH, s. 366.

⁶⁵ POULANTZAS, s. 252. Constantinidis, bu mesafeyi, 125–128 km olarak vermiştir. CONSTANTINIDIS, s. 69, Buna karşın Prescott ve Ahnish, bu mesafeyi 60 mil olarak vermiştir. Bkz: PRESCOTT, s. 308, AHNISH, s. 377.

⁶⁶ CONSTANTINIDIS, s. 69.

⁶⁷ KURUMAHMUT, (2013), s. 327. Karaada ve Fener Adası ile Meis arasındaki mesafe için verilen farklı rakamlar için bkz: CONSTANTINIDIS, s. 69.

⁶⁸ The South China Sea Arbitration Award, para, 548.

Meis'in bir bitki örtüsüne sahip olduğu görülmekle beraber,⁶⁹ Erinç–Yücel'in Ege adalarına ilişkin genel tespitlerinden, bunun, bir insan grubuna yetecek veya hayvancılık gibi bir ekonomik faaliyeti karşılayacak derecede olmadığı anlaşılmaktadır.⁷⁰ Ayrıca yukarıda belirtildiği gibi tarihi kayıtlarda, Ada'da orman, içme suyu ve ekilebilir arazi bulunmadığı görülmektedir. Bunlar, Meis'in fiziki kapasitesi açısından Türkiye lehine deliller sağlayabilir. Karaada ve Fener Adası ise çoraktır; içme suyu ve gıda maddesine sahip değildir. Dolayısıyla Hakem Mahkemesinin yukarıdaki açık tespitiyle beraber, söz konusu iki adanın insan yerleşimine elverişli olmadığı sonucu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bir an için Meis Adası'nın tüm yoksunluklarına rağmen, Hakem Mahkemesinin insanları ancak hayatta tutmanın nerde bitip, yerleşik bir insan topluluğuna elverişlilik kapasitesinin nerede başladığını kestirmenin zor olduğu bir nitelik gösterdiği düşünülürse, bu durumda, diğer verilerin incelenmesi bizi sonuca yaklaştıracaktır.

Hakem Mahkemesi, yukarıda belirttiği eşik sorununa çözüm olarak ve objektif ölçüt tespiti açısından, adanın tarihteki kullanımı meselesine değinmiştir. Bu bağlamda Hakem Mahkemesi, bir adanın kapasitesine ilişkin en muteber delilin, tarihteki kullanımı olduğunu, tarihi kayıtların, bir adada hiç sabit bir topluluğun yerleştiğini ortaya koymaması halinde bunun, söz konusu adanın doğal şartları itibarıyla insan yerleşimine elverişli olmadığını gösterdiğini belirtmiştir. Hakem Mahkemesine göre esas olan adanın diğer etkenlerden arı, gerçek kapasitesidir. Bu bağlamda, savaş, kirlilik ve çevresel zararlar uzun bir süre nüfus azalmasına neden olabilir; fakat bu, adanın doğal hali itibarıyla insan yerleşimine elverişsiz olduğunu göstermez. Fakat bu etkenlerin bulunmaması halinde, tarihte hiç yerleşilmemiş bir ada, insan yerleşimine elverişli olarak değerlendirilemez.⁷¹

Karaada ve Fener Adası, yukarıda belirtildiği gibi Yunanistan'ın iskân faaliyetini başlattığı 31 Ocak 1996'dan önce meskûn değildir. Söz konusu iki adanın, tarihte meskûn olduğuna ilişkin hiçbir tarihi kayıt tespit edilememiştir. Şu halde bugün için de insan yerleşimine uygun olmadıkları söylenebilir. Meis Adası ise tarihte kullanılmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi Yunan İsyanı esnasında Ada'da 17.000 kişinin yaşadığı iddia edilmiştir. Adanın tarihçesine bakılınca çeşitli savaşlarda rol oynadığı ve birçok defa el değiştirdiği

⁶⁹ Bkz: CONSTANTINIDIS, 71 vd.

⁷⁰ Bkz: ERİNÇ / YÜCEL, s. 22.

⁷¹ The South China Sea Arbitration Award, para, 549.

görülmektedir.⁷² Nihayetinde Ada, 10 Şubat 1947 tarihli Paris Barış Antlaşması ile Yunanistan'a bırakılmıştır.⁷³ Demek ki Meis Adası, 1947'den beri savaş ve işgal görmemesine ve kayıtlara geçmiş herhangi bir çevre ve kirlilik sorunu yaşamamasına rağmen salt Ada'nın şartları nedeniyle nüfus kaybına uğramış ve kuvvetle muhtemel, iskân faaliyeti neticesi nüfus yeniden artsa da eski düzeyine ulaşamamıştır. Kaldı ki 2011 nüfus sayımına göre Ada'da yaşayan 490 kişiden kaçının, bu satırların yazıldığı 9 Kasım 2018 itibariyle Ada'da bulunduğu ve Ege'de bulunan benzer adaların bir bütün olarak mustarip olduğu dış göç sorununun, Meis'i nasıl etkilediği bilinmemektedir. Tüm bunlar, Meis'in insan yerleşimi ve ekonomik faaliyetler için dış destek ihtiyacı nedeniyle beraber değerlendirildiğinde, Ada'nın tam yetkili ada statüsünün sorgulanması açısından Türkiye lehine delil sağlamaktadır.

Hakem Mahkemesi akabinde bir diğer ihtimale değinmiş ve halihazırda meskûn olan veya tarihte meskûn olmuş adaların durumunu incelemiştir. Hakem Mahkemesi bu ihtimalde insan yerleşiminin dışardan yapılan destekle mümkün olup olmadığının incelenmesi gerektiğini, ticaret ve dış dünya ile bağlantının, yerleşik insanların hayat kalitesini arttırması mümkünse de dış desteğin bir adaya yerleşim için zorunlu bir şart oluşturduğu yerlerde, artık bu adanın insan yerleşimine elverişli olmadığını belirtmiştir. Bu bağlamda Hakem Mahkemesi, dışarıdan hizmet veren sadece resmi ve askeri nüfusun, bir adanın insan yerleşimine elverişliliğine ilişkin delil oluşturmayacağını açıkça ifade etmiştir.⁷⁴ Bu tespit önemlidir ve aşağıda ayrıntılı şekilde incelenecektir.

Yukarıda belirtildiği gibi Yunanistan, Karaada ve Fener Adası'na yönelik iskân faaliyetini Ocak 1996'te başlatmıştır ve bu tarihten önce söz konusu adalar meskûn değildir. Eğer iskân faaliyeti sonucu bu adalarda bir yerleşim

⁷² Meis ve Menteşe Adaları'nın tarihçesi için bkz: TAŞKIRAN, s. 63 vd. Meis ile ilgili 1911'den itibaren yaşanan gelişmeler için ayrıca bkz: BÖLÜKBAŞI, s. 681-698 ve 832-840. Genel olarak Doğu Ege Adaları ve Meis üzerindeki Türk egemenliği ve Türk egemenliğinin sona erme tarihçesi için bkz: Cevdet KÜÇÜK, "Ege Adalarında Türk Egemenliği Dönemi", **Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar**, (Yayına Hazırlayan, Ali KURUMAHMUT), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998, s. 33-80.

⁷³ Paris Barış Antlaşması'nın Meis'i silahsızlandırılmış statüde Yunanistan'a bırakan 14. maddesinin ve silahsızlandırılmış statünün kapsamına ilişkin düzenlemesinin metni için bkz: *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, (Yayına Hazırlayan, Ali KURUMAHMUT), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998, Ek-17. Paris Barış Konferansı'nın hazırlık çalışmaları ve Yunanistan'ın tutumu için bkz: BÖLÜKBAŞI, s. 698-721.

⁷⁴ The South China Sea Arbitration Award, para, 550. Hakem Mahkemesi, bu analizin aynısını, bir adada geçmişte ya da halihazırda mevcut olan ekonomik yaşam şartı için de geçerli kılmıştır. Bkz: Ibid, para, 551.

ortaya çıkmışsa, bu, tamamen dış destek ve dışardan kaynak tedarikine dayanacaktır. Bu da BMDHS'nin 121/3. maddesindeki şartların tahakkuk etmediği sonucunu doğurmaktadır. Meis, her ne kadar nüfusu oldukça azalsa da geçmişte de halihazırda da meskûndur. Fakat yukarıda belirtildiği gibi yerleşik nüfus ve ekonomik faaliyetler açısından dış destek Meis için hayatidir ki aksi durumda Ada'da yerleşim olmasını ve bir ekonomik faaliyet gerçekleştirilmesini kabul etmek mümkün görünmemektedir.

Dolayısıyla şimdiye kadar yapılan Hakem Mahkemesinin aktardığımız tespitlerinden, Karaada ve Fener Adası'nın tam yetkili ada statüsünün bulunmadığı çok açık bir şekilde söylenebilir. Meis'in ise özellikle dış desteğe dayalı şekilde insan yerleşimi ve ekonomik yaşam sürdürdüğü açıktır. Fakat yine de Meis'in sabit bir nüfusa sahip olması ve yerleşiklerinin, kendi geçimlerini adadaki faaliyetler (turizm gibi) ile Ada çevresindeki suların ve ticaretle sağlanması, ekonomik yaşamın sürdürülebilirliğine gerekçe olarak Yunanlılar tarafından ileri sürülebilir. Fakat bu noktada, Hakem Mahkemesinin ekonomik yaşam şartı için getirdiği alan sınırlamasına dikkat çekmek gerekir. Yukarıda belirtildiği gibi Hakem Mahkemesi, tamamen dış kaynaklara dayanan veya yerleşik halkın katılımı olmaksızın yapılan çıkarılabilir kaynakların işletilmesine yönelik ekonomik faaliyetleri dışlamış ve diğer herhangi bir yerde bulunan bir halkın menfaati uğruna doğal kaynakların çıkarılması için icra edilen ekonomik faaliyetlerin, bir adanın kendine has ekonomik yaşamını oluşturur şekilde değerlendirilemeyeceğine hükmetmiştir. Hakem Mahkemesi, bu değerlendirmesine paralel olarak, kendine has ekonomik yaşam şartına alan kısıtlaması getirmiştir.⁷⁵ Gerçekten de Hakem Mahkemesi, bir adanın sahip olması muhtemel münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı ile karasuları arasında bir ayrım yapmıştır. Bu bağlamda Hakem Mahkemesi, muhtemel münhasır ekonomik bölge veya kıta sahanlığından kaynaklanan ekonomik faaliyetlerin, BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde zorunlu olarak dışlanması gerektiğini, zira maddenin, bir adanın hangi şartlar altında münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sahibi olup olmayacağını düzenlediğini, dolayısıyla muhtemel münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanında mevcut bir ekonomik faaliyetin, bu adaya bu alanların bahşedilmesi için yeterli kabul edilmesinin abes olacağını belirtmiştir.⁷⁶

⁷⁵ Hakem Mahkemesinin bu konudaki tüm tespitleri ve değerlendirilmeleri için bkz: BAYILLIOĞLU, s. 439-442.

⁷⁶ The South China Sea Arbitration Award, para, 502.

Hakem Mahkemesi, BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde tüm adaların zaten karasularına sahip olduğunu belirtmiş ve bu nedenle karasuları için farklı bir yaklaşım benimsemiştir. Buna göre:

“... 121/3. madde, ekonomik yaşamın adanın bizatihi kendisiyle bağlantısını gerektirmektedir. Mahkeme'ye göre bu ibare, bitişik sulardan ziyade, ekonomik yaşam ile adanın bizatihi kendisi arasında bir bağlantı gerektirmektedir. Bu nedenle, karasularındaki ekonomik faaliyet, yerel halk sayesinde veya başkaca bir şekilde, adanın kendisi ile bağlantı kurulması şartıyla söz konusu adanın ekonomik yaşamının bir parçasını oluşturabilir. Küçük bir kayayı çevreleyen karasularında avlanan ve kayayı kullanmayan açık deniz balıkçıları, bu adaya kendine has bir ekonomik yaşam vermek için yeterli değildir. Aynı durum, kendisini kullanmadan bir adaya bitişik deniz yatağında bulunan mineral kaynakları çıkarma amacına tahsis edilen bir teşebbüs için de geçerlidir.”⁷⁷

Demek ki Hakem Mahkemesi, sadece söz konusu adanın kaynakları ile yürütülemeyecek, önemli miktarda yatırım gerektiren ve gelir getiren, söz konusu ada halkı dışındaki bir halk için daha fazla anlam ifade eden, petrol–doğalgaz (veya diğer ekonomik değeri fazla cansız kaynaklar) arama ve sondajı gibi doğası gereği büyük çaplı bir nitelik arz eden veya büyük çaplı açık deniz balıkçılığı gibi ekonomik faaliyetleri, kendine has terimi dışında bulmaktadır.⁷⁸

Böylece Meis Adası ile Karaada ve Fener Adası'nın açık deniz yönündeki muhtemel münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanlarında bulunması muhtemel petrol ve doğalgaz rezervleri ve bunların işletilmesi faaliyeti ile karasuları dışında icra edilen balıkçılık faaliyeti, söz konusu adalarda kendine has bir ekonomik yaşam bahşetmeyecek ve böylece bu adaların BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesindeki statüleri konusunda bir etkisi olmayacaktır. Dolayısıyla Yunanistan, bu adaların muhtemel münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı ve bu alanlardaki kaynaklara dayanarak, bu alanlar üzerinde hak sahipliği iddiasına bulunamayacaktır.

Sadece karasuları içindeki alanlardaki faaliyet, adanın kendine has ekonomik yaşamını tespititile kullanılabilecekse de bu da Hakem Mahkemesi tarafından şarta bağlanmıştır. Gerçekten de karasularında icra edilen ekonomik faaliyetin bir adanın kendine has bir ekonomik faaliyeti olarak kabulü için,

⁷⁷ Ibid , para, 503.

⁷⁸ BAYILLIOĞLU, s. 441.

hem ağırlıklı olarak dışarıdan tedarik edilen kaynaklara dayanmaması ve yerel halkın katılımı ile icra edilen bağımsız bir ekonomik yaşamın sürdürülmesini sağlayacak yeterliliğe sahip olması hem de yerleşik halkın bu faaliyetten pay alması ve söz konusu adanın bu faaliyette kullanılması gerekecektir.⁷⁹ Karaada ve Fener Adası'nda zaten bu nevi bir ekonomik faaliyet yoktur; zira yukarıda belirtildiği gibi bu adalarda, BMDHS'nin 121/3. maddesinde yer alan şartı karşılayacak hiçbir ekonomik faaliyet yoktur. Meis açısından bakarsak, önemli bir gelir kaynağı olan turizmin yanında, Ada'da icra edilen küçük çaplı denizcilik faaliyetleri, balıkçılık ve ticaret faaliyetlerinde, Ada'nın çevresindeki karasuları alanı kullanılmaktadır. Söz konusu ekonomik faaliyetlere, Ada'da oturanların katıldığı ve bunlardan pay aldığı söylenebilir de bunların bağımsız bir ekonomik yaşamın sürdürülmesini sağlayacak yeterliliğe sahip olup olmadığı tartışmaya açıktır. Ayrıca burada, balıkçılık vb. gibi çıkarılabilir kaynakların işletilmesine yönelik ekonomik faaliyetler açısından kararın yukarıda aktarılan 543. paragrafında Hakem Mahkemesinin yaptığı tespitler gündeme gelmektedir. Bu bağlamda Hakem Mahkemesi, her ne kadar çıkarılabilir kaynakların işletilmesi ile sabit bir yerel topluluğun mevcudiyeti arasında bağ kurarsa da⁸⁰ ekonomik yaşamın, adanın bizatihi kendisine yönelik bir şartı ifade etmesi ve ada yönelimli olması gerektiğini, sadece adayı çevreleyen karasularındaki deniz alanı veya deniz yatağına odaklı değerlendirilemeyeceğini vurguladığı unutulmamalıdır.⁸¹ Hakem Mahkemesinin yukarıda aktarılan tespitlerinin birlikte değerlendirilmesi neticesi, odak noktasını sadece veya ağırlıklı şekilde karasuları olarak tutan bir ekonomik faaliyetin yeterli olup olmadığı noktasında soru işareti doğacaktır. Yunanistan buna karşı, Meis'te icra edilen turizm ve ticaret faaliyetleri ile karasularında icra edilen faaliyetlere yerel halkın katılımını, bir gerekçe olarak ileri sürecektir. Tam bu noktada Meis'in gerek insan yerleşimi gerek ekonomik yaşam açısından dışardan kaynak tedarikine bağlı olması Türkiye'nin temel dayanağını oluşturacaktır. Gerçekten de Hakem Mahkemesinin, kararın başından itibaren temel odak noktası sürekli dışardan destek olmuş ve BMDHS'nin 121/3. maddesinde yer alan şartlar bağlamında hep dış desteği ölçüt olarak kullanmıştır. Dolayısıyla kanımızca Hakem Mahkemesinin tüm tespitleri, bu ölçüt çerçevesinde değerlendirilmelidir. Hakem Mahkemesinin vurguladığı gibi dış destek ve bunun ölçüsü her somut

⁷⁹ Ibid, s. 440–441.

⁸⁰ The South China Sea Arbitration Award, para, 623

⁸¹ Ibid, para, 543.

olayın kendi şartları içinde değerlendirilmelidir. Dolayısıyla burada, Meis somutunda sorulması gereken soru şudur: Dışardan destek ve kaynak tedariki olmadan, Meis'te insan yerleşimi veya bir ekonomik yaşam geliştirilmesi mümkün müdür? Meis somutunda bu soruya cevap, bu kadar küçük ve izole bir adanın, susuz olması, tarıma ve hayvancılığa uygun olmaması, gıda vb. yönlerden ve ekonomik olarak dışarıya bağlı ve bağımlı olması karşısında dış desteksiz üzerinde insan oturmasına elverişli olmadığı ve kendine has ekonomik bir yaşam geliştiremeyeceği şeklinde olmalıdır. Yukarıda belirtilen tarihi kayıtlar, Meis'in hemen daima çevreye ve özellikle Anadolu'ya bağlı ve bağımlı bir sosyo-ekonomik yaşam sürdürdüğünü göstermektedir. Tüm bunlar çerçevesinde, Meis'in tek başına BMDHS'nin 121/3. maddesinde yer alan şartları sağlamadığı söylenebilir. Fakat şüphesiz Yunanistan aksi görüşte olacaktır.

Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakem Mahkemesinin BMDHS'nin 121/3. maddesinde öngörülen şartlar bağlamında verdiği kararda değinilmesi gereken diğer önemli tespitleri resmi motivasyonlu yerleşim ve tesisleşme ile ilgilidir.⁸²

Hakem Mahkemesi öncelikle, Spratly grubunu oluşturan adaların önemli bir kısmının, sahildevletlerin biri veya diğeri tarafından kontrol edildiğini, bunlar üzerine tesisler inşa edilip, personel yerleştirildiğini ve fakat bu mevcudiyetin, askeri ve resmi bir mahiyet gösterdiğini ve dışarıdan tedarik ile yürütüldüğünü belirtmiş ve söz konusu yapılar üzerindeki yapılaşma ve insan yerleştirme faaliyetinin, uyuşmazlık halindeki devletlerin çıkarlarına bağlı olarak, bu adaların münhasır ekonomik bölgelerini azaltmak veya arttırmak için kasıtlı bir girişimin makyajı olma ihtimaline dikkat çekmiştir.⁸³ Hakem Mahkemesi bu bağlamda, Spratly Grubu üzerindeki tesisleşme faaliyetinin ve bunlar üzerinde genellikle resmi görev kapsamında önemli miktarda barındırılan personelin, insan yerleşimi ve kendine has bir ekonomik yaşam şartlarını karşılayıp karşılamadığı sorusunu sormuştur.⁸⁴ Hakem Mahkemesi bu soruyu BMDHS'nin 121/3. maddesindeki insan yerleşimi şartı açısından incelemiş ve olumsuz cevap vermiştir. Zira Hakem Mahkemesine göre bu insanlar, ağırlıklı olarak dışarıdan yapılan erzak tedarikine bağlı şekilde yaşamaktadır. Bu insanların mevcudiyeti, o adanın bizatihi kendisi

⁸² Hakem Mahkemesinin bu konudaki tüm tespitleri ve değerlendirilmeleri için bkz: BAYILLIOĞLU, s. 444-447.

⁸³ The South China Sea Arbitration Award, para, 578.

⁸⁴ Ibid, para, 617.

tarafından sağlanmamakta, aksine, anakara ile devamlılık arz eden bir erzak ve haberleşme kanalı ile sağlanmaktadır. Askeri ve diğer resmi personel, çeşitli egemenlik iddialarını destekleme çabası bağlamında söz konusu adalarda konuşlandırılmıştır. Yine Hakem Mahkemesine göre bu personelin kendi iradeleriyle oralara yerleştikleri konusunda bir delil yoktur ve eğer mevcudiyetleri için resmi ihtiyaç ortadan kalkmış olsa, hiçbiri oralarda kalmaya devam etmeyecektir. Bu çerçevede Hakem Mahkemesi, Thitu ve Itu Aba gibi yapılardaki sivilleri de içine alan insan yerleşiminin, resmi nedenli motivasyonlara dayandığını ve bu adalar üzerinde bir egemenlik uyumsuzluğu bulunmasaydı, gerçekleşmeyeceğini belirtmiştir.⁸⁵ Hakem Mahkemesi, bu şekilde söz konusu adalar üzerindeki insan mevcudiyetinin tipik bir yerleşim olmadığını, doğal olmayan bir yerleşim olduğunu, uyumsuzluk halindeki devletlerin egemenlik iddialarına dayandığını açıkça belirtmiştir. Bu bağlamda aslında Hakem Mahkemesi, söz konusu adalara insan yerleştirme faaliyetinin, hem münhasır ekonomik bölge alanı kazanmak hem de egemenlik gösterisi yapmak için bir makyaj olduğunu vurgulamıştır.⁸⁶

Yunanistan'ın, Karaada ve Fener Adası'na yönelik iskân ve tesisleşme faaliyeti, Türk doktrininde belirtildiği gibi egemenlik endişesi kaynaklı olabileceği gibi kanımızca, söz konusu adaları BMDHS'nin 121/2. maddesi anlamında tam yetkili ada statüsüne ulaştırmak amacını da bünyesinde barındırmaktadır. Söz konusu adalara yerleştirilen veya yerleştirilmesi düşünülen kişiler, mesela papazlar, askerler, memurlar veya balıkçılar ile bu kişilerin kullanması amacıyla inşa edilen veya edilmesi planlanan tesisler, Hakem Mahkemesinin yukarıda aktarılan değerlendirmeleri çerçevesinde, BMDHS'nin 121/3. maddesinde yer alan şartların karşılanmasını sağlamayacaktır. Bu adaların statüsünü tam yetkili adaya yükseltmeyecektir. Bu kişiler arasında siviller bulunsa bile yerleşim esas itibarıyla resmi motivasyonlara dayandığı için sonuç değişmeyecektir. Şurası açıktır ki Karaada ve Fener Adası'na yönelik resmi motivasyonlu yerleşim nasıl egemenlik ve/veya tam yetkili ada statüsü için bir makyajsa, yerleştirilen ve/veya yerleştirilmesi planlanan ve Yunan idaresinin ajanları olma ihtimalleri yüksek kişiler için bu adalara yapılan ve/veya yapılması planlanan tesisler de bu yerleşim faaliyetinin makyajını oluşturmaktadır. Şu tespit açıkça yapılmalıdır ki esas itibarıyla Yunan iskân politikasının tamamı tipik bir makyaj hüviyetindedir. Bu makyaj kaç katmanlı olursa olsun, Hakem

⁸⁵ Ibid, para, 620.

⁸⁶ BAYILLIOĞLU, s. 446.

Mahkemesinin değerlendirmelerine göre Yunanistan'ın beklediği hukuki sonucu doğurmayacaktır. Aynı durum Meis için de geçerlidir. Yunanistan'ın, Meis'in nüfusunu arttırmak veya sosyo-ekonomik yaşamını geliştirmek için yapacağı resmi motivasyonlu faaliyetler, hukuken sonuçsuz kalacaktır.

Bu noktada Hakem Mahkemesinin, BMDHS'nin 121/3. maddesinin amacına ilişkin olarak yaptığı hayati önemi haiz tespit, yeniden gündeme gelmektedir. Hakem Mahkemesine göre:

“Unutulmamalıdır ki BMDHS'nin 121/3. maddesinin amacı, devletlerin aşırı ve haksız iddialarına sınır koymaktır ve bu amaç, eğer bir nüfus, insan yerleşimine elverişli olmayan bir adaya, egemenlik ve deniz yetki alanları konusunda kesin bir iddiada bulunmak için yerleştirilirse, baltalanmış olacaktır. İnsan yerleşimine ilişkin güncel delillerin, deniz alanı iddiaları için bariz bir girişim tarafından bulanıklaştırılması halinde, münhasır ekonomik bölgenin ortaya çıkmasından önceki deliller, daha önemli hale gelebilecektir.”⁸⁷

Hakem Mahkemesinin bu tespitleri yanında, kararın bütününe hakim olan BMDHS'nin 121/3. maddesinin temel amacına ilişkin değerlendirmesinin, hem diğer devletlerin deniz yetki alanlarını hem de insanlığın ortak mirasın oluşturan alanı korumak olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla Yunanistan'ın egemenlik endişesi yanında münhasır ekonomik bölge elde etme amacına dayanana iskân politikası, BMDHS'nin 121/3. maddesinin temel varlık amacı ile çelişmektedir. Zira Yunanistan iskân politikası neticesi, Hakem Mahkemesi kararı çerçevesinde, deniz yetki alanları korunan diğer devlet olan Türkiye'nin, deniz yetki alanlarına el koyacaktır. Hakem Mahkemesinin yaptığı tespit çerçevesinde önemli olan bir adanın münhasır ekonomik bölge kavramının ortaya çıkmasından önceki halidir ve münhasır ekonomik bölge kavramı da bir hukuki müessese olarak BMDHS ile pozitif uluslararası hukuka girmiştir. Eğer bu açıdan BMDHS'nin 320. maddesinin son paragrafı gereği 10 Aralık 1982 tarihi veya BMDHS'nin yürürlüğe girdiği 16 Kasım 1994 tarihi milat olarak alınırsa, bu tarihlerden önce Karaada ve Fener Adası'nın meskûn olmaması nedeniyle söz konusu adalar üzerinde bugün yapılan iskân faaliyetinin hukuki bir etkisi olmayacaktır. Milat olarak alınabilecek söz konusu tarihlerden önce, Meis meskûn olmakla beraber, yukarıda açıklandığı gibi Ada'nın esas itibariyle dışardan kaynak tedarikine bağlı olan sosyo-ekonomik yaşamı, statüsü konusunda Türkiye lehine bir dayanak sağlamaktadır.

⁸⁷ The South China Sea Arbitration Award, para, 550'den naklen.

IV) Genel Değerlendirme ve Öneriler:

Doğu Akdeniz'de Türkiye ile Yunanistan arasında yapılacak münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırılmasında, Meis, Karaada ve Fener Adası'nın sınırlandırma hukuku verileri çerçevesinde sadece karasuları ile yetinmeleri ve münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırılması açısından etki göstermemeleri gerekir. Yine de söz konusu adaların, tam yetkili ada statülerinin sorgulanması, kanımızca önemsiz ve beyhude bir çaba olmayacaktır. Şüphesiz uluslararası hukukta adaların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı üzerindeki hak sahipliği ile söz konusu deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına etkileri farklı meselelerdir. Hal böyle olmakla beraber eğer söz konusu adalar, BMDHS'nin 121/3. maddesi anlamında kaya statüsünde iseler zaten münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı üzerindeki hak sahibi olamayacakları için bu alanların sınırlandırılmasında da etkisiz olacaklardır. Bu konuda yapılacak değerlendirmenin sağlayacağı en önemli avantaj, sınırlandırma hukukuna ilişkin tartışmalardan sıyrılmak ve söz konusu adalara etki verilmesi gibi bir riski engellemek olacaktır.

Hakem Mahkemesinin Güney Çin Denizi Tahkiminde yaptığı değerlendirmelerin, Karaada ve Fener Adası'na uygulanması halinde, söz konusu adaların BMDHS'nin 121/3. maddesi anlamında kaya statüsünde oldukları ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla söz konusu adalar, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı üretmeyecektir. Söz konusu adalar üzerinde, Yunanistan'ın iskân politikası çerçevesinde icra ettiği resmi motivasyonlu yerleşim ve tesisleşme faaliyeti de aksi bir hukuki sonuç doğurmayacaktır. Meis'in ise Karaada ve Fener Adası'na nazaran statüsü konusunda daha ihtiyatlı bir yaklaşım gerekse de tam yetkili ada statüsünün sorgulanmasını sağlayacak veriler mevcuttur ve görmezden gelinemeyecek noktalar içermektedir. Zira Meis'in, sosyo-ekonomik açıdan dışarıya bağımlı olması gerçeği açıkken, Hakem Mahkemesinin Güney Çin Denizi Tahkiminde, BMDHS'nin 121/3. maddesi için belirlediği ölçütlerden en temeli olan dış destek olmaksızın üzerinde insan oturmasına elverişli olma ve kendine has ekonomik bir yaşama sahip olma şartlarını karşılaması mümkün gözükmemektedir. Kanımızca bu veriler, Meis'in tam yetkili ada statüsünü sorgulamak ve kaya statüsünde olduğu tespitini yapmak için dayanak sağlamaktadır. Fakat Yunanistan, Meis'in sabit bir nüfusa sahip olmasını öne çıkararak, hem Ada'da hem de Ada'nın çevresindeki ekonomik faaliyetleri, tam yetkili ada statüsü açısından, dayanak olarak ileri sürecektir. Bu anlamda, Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakem Mahkemesinin verdiği karardaki tespitler, her iki devlet tarafından

farklı yorumlanmak suretiyle kendi tezlerine dayanak yapılacaktır. Dolayısıyla Türkiye'nin söz konusu kararı esas alarak, Meis'in yukarıda belirtilen şekillerde ve/veya daha başka gerekçelerle tam yetkili ada statüsünün sorgulanmasına ilişkin dayanaklar geliştirmesinde, Doğu Akdeniz'e ilişkin Türk tezlerinin çeşitlendirilmesi açısından fayda bulunmaktadır.

Kaldı ki, bir an için Meis, tam yetkili ada statüsünde kabul edilse bile Karaada ve Fener Adası'nın kaya olarak tespiti önemsiz değildir. Gerçekten de bir an için Karaada ve Fener Adası'nın Türkiye'nin egemenliğinde olduklarını veya hiç mevcut olmadıklarını varsayarsak, bu ihtimallerde Yunanistan'ın Meis'e dayandırarak iddia edeceği deniz yetki alanları daha sınırlı olacaktır. Şöyle ki: Bu iki ada, Meis ile beraber bir grup olarak değerlendirilmek suretiyle Doğu Akdeniz'de geniş bir alandaki Yunan deniz yetki alanı iddialarını güçlendirip desteklemektedir. Her ne kadar Hakem Mahkemesinin ada şebekelerine ilişkin tespitleri geleneksel yaşam şekilleri bağlamı olması nedeniyle Ege ve Doğu Akdeniz'de uygulanabilir değilse de ada grubu nitelmesi, Yunan iddialarının merkezindedir. Gerçekten de yukarıda belirtildiği gibi Yunan doktrini, Meis'i bir ada grubu olarak nitelerek suretiyle geniş bir deniz yetki alanını, tekil açıdan Meis için değil, bu grubun bileşenleri olarak kabul ettikleri, Meis, Karaada ve Fener Adası için istemektedir. Yunanistan'ın resmi tezi de esas itibarıyla bu şekildedir. Dolayısıyla en azından, Karaada ve Fener Adası'nın BMDHS'nin 121/3. maddesine göre kaya statüsünde oldukları ortaya konulursa, Yunanistan'ın "Meis Grubu" için deniz yetki alanı iddia eden resmi tezinde önemli bir gedik açılmış olur. Bu ihtimalde, sadece Meis'in tam yetkili ada olduğu varsayılsa bile Karaada ve Fener Adası'nın kaya statüsünde kabulü, Meis'in sınırlandırmadaki etkisini de azaltacaktır. Zira tam yetkili tekil bir adanın sınırlandırmadaki etkisi ile bir grup tam yetkili adanın etkisi farklı olacaktır. Şu halde salt Karaada ve Fener Adası'nın kaya statüsünde olduklarının tespiti bile Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de hatırı sayılır miktarda deniz yetki alanı iddia eden tezi önüne konulmuş önemli bir engel oluşturacaktır. Demek ki Karaada ve Fener Adası'nın kaya statüsünde olduklarının tespiti, beyhude bir çaba olmadığı gibi önemsiz olarak ve sanki tali bir konuymuş gibi nitelendirilemez. Kaldı ki Meis'i nüfus ve ekonomik açılarından değerlendirmek, iş sınırlandırma hukukuna kalırsa, sınırlamadaki etkisizliğini ortaya koymak açısından da Türkiye lehine dayanak sağlayacaktır. Dolayısıyla bu konudaki dayanakların artması ve çeşitlenmesinde, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e ilişkin tezleri açısından faydalar vardır.

Meis, Karaada ve Fener Adası'nın Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları sınırlandırılması açısından etkilerini ortadan kaldırmak için gereken tüm çabaların gösterilmesinin ve eldeki tüm hukuki imkan ve dayanakların

ileri sürülmesinin ne kadar hayati olduğu, güncel gelişmelerden görülmektedir. Yukarıda değinildiği gibi Yunanistan ve Mısır devlet başkanları, aralarında yapacakları münhasır ekonomik bölge sınırlandırma antlaşması için teknik müzakerelerin 2018 yılı sonunda tamamlanması konusunda mutabık kalmışlardır. Yunan AMNA haber ajansı, Yunanistan, Mısır ve GKRY devlet başkanlarının Girit'te düzenledikleri üçlü zirvede, Kıbrıs'ı, münhasır ekonomik bölge çerçevesindeki uluslararası hukuktan kaynaklanan egemen haklarının icrasına ilişkin faaliyetlere yönelik üçüncü taraf tehditlerine karşı destekledikleri ifade edilmiştir.⁸⁸ Şüphesiz burada kastedilen üçüncü taraf Türkiye'dir. Söz konusu üç devletin tehdit olarak niteledikleri eylem ve işlemler ise Türkiye'nin genelde uluslararası hukuktan ve özelde sınırlandırma hukukundan kaynaklanan haklarını ileri sürmesi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin haklarını korumasıdır ki bunların hukuken tehdit teşkil etmediği şüpheden uzaktır. Söz konusu üç devletin amacının, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarını kendi aralarında paylaşmak olduğu açıktır. Bunun sonucu da Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı haklarının haleldar olmasıdır.

Yukarıda belirtildiği gibi GKRY ile Mısır arasında zaten münhasır ekonomik bölge sınırlandırma antlaşması mevcuttur ve bu antlaşma Türkiye'nin protestolarına maruz kalmıştır. Akabinde Yunanistan da meseleye dahil olmuştur. Yunanistan'ın amacı da yukarıda belirtildiği gibi önce Mısır'la bir münhasır ekonomik bölge sınırlandırma antlaşması yapmak akabinde de GKRY ile bir münhasır ekonomik bölge sınırlandırma antlaşması yapmaktır. Yunanistan ile GKRY'nin anlayış birliği içinde olmaları nedeniyle bu nevi bir antlaşmayı aralarında hiçbir sorun olmadan yapacakları muhakkaktır. Anlaşıldığı kadarıyla bu, bir zamanlama ve konjonktür meselesidir. Muhtemel bir GKRY–Yunanistan sınırlandırma antlaşmasında, Meis, Karaada ve Fener Adası'na tam etki verileceği ve Türkiye'nin söz konusu adaların karasuları dışındaki güney, güneybatı ve güneydoğu istikametlerindeki münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı alanlarına el konacağı açıktır. Türkiye açısından aynı risk, söz konusu üç devletin ulaşacağı uzlaşma çerçevesinde, muhtemel Mısır–Yunanistan sınırlandırma antlaşması için de mevcuttur.⁸⁹ Şu

⁸⁸ “Support for Cyprus’ EEZ rights against ‘any third-country threat’” (<https://www.amna.gr/en/article/299897/Support-for-Cyprus-EEZ-rights-against-any-third-country-threat>, erişim: 30.10.2018).

⁸⁹ Yunanistan ile Mısır arasındaki müzakerelerin, Haziran 2009'da başladığı, Yunanistan'ın Meis'e kıta sahanlığı hakkı tanımak ve sınırlandırmada tam etki vermek isteği karşısında, Mısır'ın Türkiye'yi incitmek istememesi nedeniyle müzakerelerin sonuçsuz kaldığı

halde, söz konusu üç devletin, Türkiye'nin bölgedeki münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı haklarını ihlal etme faaliyetinde, Meis, Karaada ve Fener Adası, Yunanistan'ın temel dayanağını oluşturmaktadır. Yine son olarak BBC Türkçe servisinin, 19 Aralık 2018 tarihli haberine göre, Yunanistan Savunma Bakanı Kommenos, Meis Adası'na yaptığı ziyarette, Yunanistan'ın önümüzdeki aylar içinde Meis'te münhasır ekonomik bölge ilan edeceğini açıklamıştır.⁹⁰ Haberin içeriğinden Kommenos'un tam olarak ne kastettiği anlaşılamasa da bu açıklamadan, Yunanistan'ın "Meis Grubu"na tam etki vermek suretiyle Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge ilan etmek gibi bir hazırlık içinde olduğu veya en azından Yunan siyasetinin böyle bir gündemi olduğu sonucu çıkarılabilir. Dolayısıyla Türkiye'nin, haklarının ağır şekilde ihlaline yönelik bu faaliyetleri önlemek için elindeki tüm hukuki imkanları kullanması gerekir. Bu çalışmada mevcut bir hukuki imkan, bir eskiz olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Yoksa bu çalışmanın konuyu tüketme ve nihai hükme ulaşma iddiası bulunmamaktadır. Kanımızca Türkiye'nin, söz konusu adaların BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesindeki statüleri konusunda, Güney Çin Denizi Tahkimini dayanak alan görüşleri geliştirmesi ve derinleştirmesi gerekir. Böylece Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e ilişkin tezlerinin çeşitlendirilip, kuvvetlendirilmesi sağlanacaktır. Dolayısıyla bu hukuki imkan ve dayanaklar, gerek Türk doktrini tarafından gerekse de Türkiye'nin resmi tezleri açısından ihmal edilmemelidir.

görülmektedir. BAŞEREN, (2010), s. 8; Cavid ABDULLAHZADE, "Doğu Akdeniz'de Mısır'la Antlaşma Şart", **Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset**, (Yayıma Hazırlayan, Sertaç Hami BAŞEREN), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 343 ve 347. Halihazırda devam eden müzakerelerde Mısır'ın bu konudaki tutumuna ilişkin elimizde bir veri yoktur. Fakat Mısır'ın, Girit Zirvesi'nde, Yunanistan ve GKRY ile birlikte GKRY'nin eylemlerini destekleyen ortak açıklamaya katılması, bu konuda tutum değişikliği içinde olduğunu göstermektedir. Fakat Başeren'in hesabıyla eğer Mısır, Girit, Kaşot, Kerpe ve Meis Adalarını ilgili sahil kabul etmek suretiyle Yunanistan'la sınırlandırma antlaşması yapmak yerine, Türkiye ile ortay hattı esas alan bir antlaşma yaparsa, 7400 km² boyutunda deniz yetki alanı kazanacaktır. BAŞEREN, (2010), s. 22.

⁹⁰ Bkz: "Meis münhasır ekonomik bölge ilan edecek", (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46627537>, erişim: 20.12.2018).

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler:

- ACER, Yücel: **The Aegean Maritime Disputes and International Law**, Ashgate Publishing Limited, Burlington, 2003.
- ACER, Yücel: “Doğu Akdeniz’de Deniz Alanlarının Sınırlandırılması ve Türkiye”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C. 1, Sa. 1–2, 2005, s. 83–104.
- ABDULLAHZADE, Cavid: “Doğu Akdeniz’de Mısır’la Antlaşma Şart”, **Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset**, (Yayıma Hazırlayan, BAŞEREN, Sertaç Hami), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 337–352.
- AÇIKGÖNÜL, Yunus Emre: “Uluslararası Adalet Divanı’nın Nikaragua/ Kolombiya Kararının Türkiye’nin Deniz Uyuşmazlıklarına Yansımaları”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C. 10, Sa. 40, 2014, s. 1–34.
- AHNISH, Faraj Abdullah: **The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean**, Clarendon Press, Oxford, 1993.
- AK, Gökhan: “Meis, Karaada ve Fener Adası’nın Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorununa Etkileri”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C. 11, Sa. 41, 2015, s.123–151.
- ALEXOPOULOS, Aristotelis B.: “The Legal Regime of Uninhabited Islets and Rocks in International Law. The Case of Greek Seas, **Revue Hellenique de Droit International**, Vol. 56, 2003, s. 131–151.
- BAŞEREN, Sertaç Hami: **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı**, TÜDAV, İstanbul, 2010.
- BAŞEREN, Sertaç Hami: “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırılması Sorunu: Tarafların Görüşleri, Uluslararası Hukuk Kurallarına Göre Çözüm ve Sondaj Krizi”, **Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset**, (Yayıma Hazırlayan, BAŞEREN, Sertaç Hami), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 253–305.
- BAYILLIOĞLU, Uğur: “Güney Çin Denizi Tahkiminde Hakemlik Mahkemesi’nin İnsanlığın Ortak Mirası ve Diğer Devletlerin Deniz

- Alanlarına Sağladığı Koruma: Ada Statüsünün Sınırlanması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl. 2017, Sa. 130, s. 419–456.
- BOWETT, Derek: **The Legal Regime of Islands in International Law**, Oceana Publications, Inc. Dobbs Ferry, New York, 1979.
- BÖLÜKBAŞI, Deniz: **Turkey and Greece The Aegean Disputes: A Unique Case in International Law**, Cavendish Publishing Limited, London, 2004.
- CİN, Turgay: **Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'deki Karasuları Genişliği Sorunu**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000.
- CONSTANTINIDIS, Theophanis: “The Flora of the Kastellorizo Island Group (East Aegean Islands, Greece): New Records and Comments”, **Flora Mediterranea**, Vol. 23, 2013, s. 69–86.
- ERİNÇ, Sırrı / YÜCEL, Talip: **Ege Denizi: Türkiye ile Komşu Ege Adaları**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, 1988.
- İNAN, Yüksel: “Doğu Akdeniz'deki Deniz Alanları Sınırlandırılması ve KKTC'nin Gözetilmesi Gereken Hakları”, **Prof. Dr. Aydoğan Özman Sempozyumu, Kıbrıs Ekseninde Uluslararası Deniz Hukukunda Güncel Gelişmeler** (Ed. ALİBABA, Arzu), Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Gazimağusa, 2010, s. 74 – 88.
- KARIOTIS, Theodore C.: “Greek Fisheries and the Role of the Exclusive Economic Zone”, **Greece and the Law of the Sea**, (Ed. KARIOTIS, Theodore C.), Kluwer Law International, The Hague / London / Boston, 1997, s. 189–217.
- KURUMAHMUT, Ali: “Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı”, **Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar**, (Yayına Hazırlayan, KURUMAHMUT, Ali), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998, s. 1–32.
- KURUMAHMUT, Ali: “Karaada (Ro), Meis ve Fener Adası (İpsili)”, **Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset**, (Yayına Hazırlayan, BAŞEREN, Sertaç Hami), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 327–335.
- KÜÇÜK, Cevdet: “Ege Adalarında Türk Egemenliği Dönemi”, **Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar**, (Yayına Hazırlayan,

- KURUMAHMUT, Ali), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998, s. 33–80.
- ÖZMAN, M. Aydoğan (çev.): **Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi**, İstanbul Deniz Ticaret Odası, İstanbul, 1984.
- ÖZMAN, Aydoğan: **Deniz Hukuku I: Kaynaklar, Kişiler, Nesnelere, Ulusal Deniz Alanları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- POULANTZAS, Nicholas M.: “The Status of Islands in the International Law of the Sea: The Megisti Case”, **Contemporary Developments in International Law: Essays in Honour of Budislav Vukas**, (Ed. WOLFRUM, Rüdiger / SERSIC, Maya / SOSIC, Trpimir M.), Brill Nijhoff, Leiden / Boston, 2015, s. 250–262.
- PRESCOTT, J.R.V.: **The Maritime Political Boundaries of the World**, Methuen, London–New York, 1985.
- ROZAKIS, Christos L.: “The Greek Continental Shelf”, **Greece and the Law of the Sea**, (Ed. KARIOTIS, Theodore C.), Kluwer Law International, The Hague / London / Boston, 1997, s. 67–113.
- ROUCOUNAS, Emmanuel: “Greece and the Law of the Sea”, **The Law of the Sea: The European Union and its Member States**, (Ed. TREVES, Tullio / PINESCHI, Laura), Martinus Nijhoff Publishers, The Hague / Boston / London, 1997, s. 225–259.
- STRATI, Anastasia: “The Ratification by Greece of the UN Convention on the Law of the Sea”, **Leiden Journal of International Law**, Vol. 9, 1996, s. 99–121.
- STRATI, Anastasia: “Greece and the Law of the Sea: A Greek Perspective”, **The Aegean Sea after the Cold War: Security and Law of the Sea Issues**, (Ed. CHIRCOP, Aldo / GEROLYMATOS, Andre / IATRIDES, John O.), Macmillan Press London, 2000, s. 89–102.
- TAŞKIRAN, Cemalettin: **Ürkek Bir Siyasetin Tarih Önündeki Ağır Vebali: Oniki Ada: Hatalı Kararlar, Acı Kayıplar**, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2. Baskı, İstanbul, 2007.
- VAN DYKE, Jon M.: “The Role of Islands in Delimiting Maritime Zones: The Case of the Aegean Sea”, **Ocean Yearbook**, Vol. 8, 1989, s. 44–69.

Hakem Mahkemesi Kararı:

PCA Case No: 2013–19, In The Matter Of The South China Sea Arbitration – before – An Arbitral Tribunal Constituted Under Annex VII To The 1982 United Nations Convention On The Law Of The Sea, –between– The Republic Of The Philippines –and– The People’s Republic Of China, Award, 12 July 2016, <http://www.pcacases.com/pcadocs/PH-CN%20-%2020160712%20-%20Award.pdf>. (erişim tarihi 1.10.2016).

Deniz Yatağı Komitesi ve III. Deniz Hukuku Konferansı Tutanakları

The Law of the Sea: Regime of Islands, Legislative History of Part VIII (Article 121) of the United Nations Convention on the Law of the Sea, Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, United Nations, New York, 1988.

İnternet Kaynakları:

“Tsipras: Technical negotiations for the delimitation of EEZ to be concluded this year” (<https://www.amna.gr/en/article/299864/Tsipras-Technical-negotiations-for-the-delimitation-of-EZZ-to-be-concloded-this-year>, erişim: 30.10.2018).

“Support for Cyprus’ EEZ rights against ‘any third-country threat’” (<https://www.amna.gr/en/article/299897/Support-for-Cyprus-EEZ-rights-against-any-third-country-threat>, erişim: 30.10.2018).

“Meis münhasır ekonomik bölge ilan edecek”, (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46627537>, erişim: 20.12.2018).

